

Instytut Wymiaru Sprawiedliwości

Wpływ czasu ujawnienia popełnienia przestępstw
wymienionych w art. 101 § 4 Kodeksu karnego
na efektywność prowadzonego w ich przedmiocie
postępowania dowodowego

dr Piotr Lewulis

Prawo karne i kryminologia
Warszawa 2025

Spis treści

1. Wstęp, zakres i cel opracowania	5
2. Przestępstwa seksualne przeciwko małoletnim	8
2.1. Przedawnienie karalności przestępstw seksualnych w Polsce	12
3. Metodologia badania aktowego	17
3.1. Dobór kwalifikacji prawnych	19
3.2. Zakres terytorialny badania – dobór rejonów sądowych i prokuratorskich	21
3.3. Dobór próby	25
4. Wyniki i analiza	30
4.1. Przebieg badania i charakterystyka spraw	30
4.2. Wynik postępowania	30
4.3. Charakterystyka jakościowa analizowanych postępowań	32
4.4. Pokrzywdzeni	36
4.5. Sprawcy	38
4.6. Czas zdarzenia i czas zgłoszenia	39
4.7. Czynności dowodowe	41
4.8. Testy niezależności zmiennych	46
5. Podsumowanie, ograniczenia i kluczowe wnioski	51
Suplement A	55
Suplement B	59
Suplement C	63
Bibliografia	67

1. Wstęp, zakres i cel opracowania

Niniejszy raport stanowi podsumowanie badania zrealizowanego w Instytucie Wymiaru Sprawiedliwości w ramach projektu badawczego „Wpływ czasu ujawnienia popełnienia przestępstw wymienionych w art. 101 § 4 Kodeksu karnego na efektywność prowadzonego w ich przedmiocie postępowania dowodowego”. Zakres i cele analizy zostały wskazane w piśmie Departamentu Spraw Rodzinnych i Nieletnich Ministerstwa Sprawiedliwości z 25 stycznia 2024¹, w którym zwrócono uwagę na następujący problem.

Zgodnie z art. 33 Konwencji z Lanzarote² (dalej: Konwencja) każda ze Stron przyjmuje konieczne środki ustawodawcze lub inne środki w celu zapewnienia, aby termin przedawnienia dla wszczęcia postępowania w związku z przestępstwami określonymi zgodnie z art. 18, 19 ust. 1 lit. a i b oraz art. 21 ust. 1 lit. a i b biegł w czasie wystarczającym dla skutecznego wszczęcia postępowania po uzyskaniu przez pokrzywdzonego pełnoletniości oraz w czasie współmiernym do ciężaru przestępstwa. Przestępstwa przywołane w cytowanym przepisie obejmują różne formy seksualnego wykorzystania małoletnich (szczegółowy zakres wspomnianej kryminalizacji zostanie opisany w rozdziale 2 tego raportu). Przepisy polskiego prawa krajowego, pomimo późnej ratyfikacji Konwencji, co do zasady uwzględniają jej wymogi i wytyczne od dłuższego czasu³. Zacytowany przepis **art. 33 Konwencji wymaga, aby okres przedawnienia przestępstw seksualnych przeciwko małoletnim obowiązujący w porządku krajowym był wystarczający dla skutecznego wszczęcia postępowania w sprawach, o których mowa. Rodzi to uzasadnione pytanie o zgodność polskich przepisów**

¹ Sygn. DSRiN-IV.071.2.2004.

² Konwencja Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych, sporządzona w Lanzarote dnia 25 października 2007 r. (Dz.U. z 2015 r. poz. 608). Polska przyjęła ustawę o ratyfikacji Konwencji w 2014 r.

³ A. Pasek-Gilarska, *Zmiany prawne w zakresie ochrony dzieci przed komercyjnym wykorzystywaniem seksualnym – implementacja dyrektyw UE i ratyfikacja Konwencji z Lanzarote*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, Badania, Praktyka” 2015, t. 14, nr 2.

z tym wymogiem, zwłaszcza w kontekście oceny bieżących okresów przedawnienia oraz mechanizmów ich liczenia, określonych w art. 101 § 4 Kodeksu karnego⁴.

Artykuł 33 Konwencji ma jednak charakter ogólny i nie precyzuje, jakie konkretne okresy przedawnienia należy uznać za wystarczające w jego rozumieniu. Kwestia ta była stosunkowo niedawno przedmiotem analiz prowadzonych przez Sekretariat Komitetu Konwencji z Lanzarote (dalej także: Komitet)⁵. W czerwcu 2024 r. (a zatem już po dacie zlecenia niniejszego badania⁶), podczas 42. spotkania plenarnego Komitetu, przyjęto formalną opinię w tej sprawie⁷. W dokumencie wyrażono szereg wytycznych i wskazówek dotyczących interpretacji wymaganych Konwencją zasad przedawnienia przestępstw seksualnych przeciwko małoletnim. Kluczowym elementem tych wytycznych (wskazujących na właściwe, zdaniem Komitetu, sposoby implementacji art. 33 Konwencji do porządków krajowych) jest zapewnienie, aby **okres przedawnienia był dobrany w sposób realnie umożliwiający pokrzywdzonym zgłoszenie sprawy i zainicjowanie postępowania również po osiągnięciu pełnoletniości**. Przyjmowane okresy przedawnień powinny uwzględniać istniejące w tym kontekście ograniczenia i opóźnienia w zgłaszaniu takich przestępstw ze względów psychologicznych czy społecznych.

W poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie o właściwy zakres wystarczających okresów przedawnienia Komitet przywołuje⁸ m.in. wcześniejszą rezolucję Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy 2330 (2020)⁹, w której w punkcie 6.1.4 zalecono, aby państwa członkowskie dążyły do zniesienia przedawnienia przemocy seksualnej wobec dzieci albo przynajmniej zapewniły, aby okresy przedawnienia nie były krótsze niż trzydzieści lat od momentu skończenia przez osobę pokrzywdzoną osiemnastego roku życia i aby były one proporcjonalne do wagi przestępstwa.

W opinii Komitetu uwzględniono też wyniki niektórych wcześniejszych badań wiktymologicznych, w których światło średni wiek osoby pokrzywdzonej w momencie zgłoszenia przestępstwa seksualnego na jej szkodę wynosić miałyby ponad 40, a nawet 50 lat¹⁰. Jeżeli tak jest, to może oznaczać, że aby przyjęty okres przedawnienia był wystarczający w rozumieniu

⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 17).

⁵ Pismo Departamentu Spraw Rodzinnych i Nieletnich Ministerstwa Sprawiedliwości z 25 stycznia 2024 (DSRiN-IV.071.2.2024).

⁶ Zgodnie z ustaleniami roboczymi poczynionymi w toku realizacji niniejszego badania dokumenty z tym związane miały wcześniej charakter roboczy i były znane w Departamencie Spraw Rodzinnych i Nieletnich Ministerstwa Sprawiedliwości,

⁷ Lanzarote Committee, *Opinion on Article 33 of the Lanzarote Convention and its explanatory note*, <https://rm.coe.int/opinion-on-article-33-of-the-lanzarote-convention-and-its-explanatory-/1680b06622> [dostęp: 1 grudnia 2024 r.].

⁸ Ibid, s. 5.

⁹ Conseil de l'Europe, *Resolution 2330 (2020) – Addressing sexual violence against children: stepping up action and co-operation in Europe*, <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=28673&lang=en> [dostęp: 1 grudnia 2024].

¹⁰ Lanzarote Committee, *Opinion on Article 33 of the Lanzarote Convention and its explanatory note*, op. cit.

art. 33 Konwencji, nie powinien upłynąć przed osiągnięciem przez osobę pokrzywdzoną takiego wieku. Podane powyżej wartości średniego wieku zgłoszeń i badania będące podstawą ich wskazania wymagają jednak krótkiego komentarza badawczo-metodologicznego, aby umożliwić rzeczywistą ocenę przydatności przywołanych danych w kontekście krajowym. Dlatego przywołane przez Komitet badania zostaną krótko scharakteryzowane i ocenione w dalszej części niniejszego raportu.

W polskim Kodeksie karnym znajduje już zastosowanie zasada przedłużenia okresu przedawnienia karalności przestępstw popełnionych na szkodę małoletniego po osiągnięciu przez niego pełnoletności. Jednakże bieg przedawnienia nie jest liczony od osiągnięcia 18. roku życia przez osobę pokrzywdzoną, lecz od dnia jej urodzenia. Z tej przyczyny istnieje obawa, czy polskie przepisy spełniają obecne standardy wynikające z wykładni art. 33 Konwencji zaproponowanej przez Sekretariat Komitetu Konwencji z Lanzarote.

Podnosząc powyższy problem, zlecający analizę przedstawiciele Ministerstwa Sprawiedliwości wskazali, że istnieje potrzeba przeprowadzenia badania metodą analizy akt postępowań sądowych i prokuratorskich, mającego na celu „ustalenie, w jaki sposób czas ujawnienia przestępstw wskazanych w art. 101 § 4 k.k. wpływa na efektywność postępowania dowodowego przeprowadzonego przez policję, prokuraturę, sądy w sprawach dotyczących tych przestępstw oraz decyduje o wyniku końcowym postępowania”¹¹.

Biorąc to pod uwagę, należy podkreślić, że badanie opisane w niniejszym raporcie ma na celu eksploracyjne określenie wpływu czasu, jaki upływa pomiędzy danym zdarzeniem a ujawnieniem przestępstwa seksualnego na szkodę małoletniego, na rezultaty postępowania. Badanie opisane w niniejszym raporcie objęło zdywersyfikowaną geograficznie próbę ($N = 137$) prawomocnie zakończonych postępowań sądowych ($N = 92$) oraz prokuratorskich ($N = 45$). Mając na uwadze wskazane cele, należy wskazać, że badanie miało charakter przede wszystkim ilościowy, choć zostało uzupełnione o elementy jakościowe i analizy poszczególnych przypadków mające na celu lepsze opisanie charakterystyki badanych spraw. Szczegóły dotyczące konstrukcji próby badawczej oraz operacjonalizacji narzędzi i sposobów analizowania danych zostały opisane w rozdziale 3 niniejszego raportu. Wyniki opisowe i towarzyszące im analizy statystyczne zaprezentowane są natomiast w rozdziale 4, natomiast rozdział 5 obejmuje podsumowanie i zestawienie kluczowych wniosków z badania.

¹¹ Pismo Departamentu Spraw Rodzinnych i Nieletnich Ministerstwa Sprawiedliwości z 25 stycznia 2024 (DSRiN-IV.071.2.2024).

2. Przestępstwa seksualne przeciwko małoletnim

Wykorzystywanie seksualne osób małoletnich jest poważnym problemem społecznym o ogólnoświatowym zasięgu i trudnym do przecenienia katastrofalnym wpływie na życie pokrzywdzonych. Jednocześnie potoczna wiedza na temat tego zjawiska i sprawców przestępstw tego rodzaju jest często wypaczona mitami i stereotypami, zniekształcającymi ich obraz statystyczny¹². Odnośnie do przyczyn popełniania przestępstw seksualnych w literaturze wysunięto szereg jedno- i wieloczynnikowych koncepcji, mających wyjaśniać etiologię przestępstw seksualnych. Żadna z nich nie zyskała jednak powszechnej akceptacji¹³. Szczegółowe rozważenie czynników kryminologicznych i psychoseksualnych mających (lub mogących mieć) wpływ na nieprawidłowe zachowania seksualne wobec małoletnich stanowczo wykracza poza cel niniejszego opracowania. Jednakże, na potrzeby przedstawienia odpowiedniego kontekstu merytorycznego prowadzonej tu analizy, warto podkreślić, że pedofilia jest specyficznym zaburzeniem preferencji seksualnych o konkretnych kryteriach diagnostycznych. Zaburzenie to bywa mylone lub wręcz błędnie utożsamiane z seksualnymi zachowaniami podejmowanymi wobec dzieci. Rzeczywiste zaburzenia preferencji seksualnych są u sprawców przestępstw diagnozowane stosunkowo rzadko (potwierdzają to m.in. wyniki badania opisanego w niniejszym raporcie), co nie zmniejsza oczywiście ciężaru gatunkowego nadużyć seksualnych osób małoletnich. Oznacza to jednak, że nie każdy czyn pedofilny jest dokonywany przez pedofila¹⁴.

Kryminologiczna charakterystyka sprawców oraz szczegółowe przyczyny popełniania przestępstw seksualnych były już przedmiotem badań aktowych w Instytucie Wymiaru

¹² J. Heitzman, M. Lew-Starowicz, M. Pacholski, Z. Lew-Starowicz, *Wykorzystywanie seksualne dzieci w Polsce – analiza badań 257 sprawców, którzy popełnili przestępstwa seksualne wobec małoletnich*, „Psychiatria Polska” 2014, t. 48, nr 1, s. 117.

¹³ M. Bocheński, *Prawnokarna reakcja wobec sprawców przestępstw z art. 197 kk i art. 200 kk w świetle teorii i badań empirycznych*, Warszawa 2016.

¹⁴ P. Gałęcki, A. Orzechowska, J. Mossakowska-Wójcik, P. Maruszewska, *Pedofilia a czyn pedofilny – wątpliwości w opiniowaniu sądowo-psychiatrycznym i seksuologicznym*, „Psychiatria po Dyplomie” 2021, t. 18, nr 2; P. Marcinek, A. Kapała, *Pedofilia w opiniowaniu sądowo-seksuologicznym*, „Seksuologia Polska” 2012, t. 10, nr 2.

Sprawiedliwości¹⁵. Analiza nie wykazała jednoznacznych przyczyn przestępczości seksualnej wobec małoletnich, natomiast wykazała, że zaburzenia preferencji seksualnych u sprawców są diagnozowane rzadko, a przyczyn nieprawidłowych zachowań upatrywać można w negatywnym wpływie używek na ośrodkowy układ nerwowy, zaburzeniach osobowości, braku internalizacji norm społecznych czy niezaspokojonej w inny sposób frustracji seksualnej. Warto dodać, że również kierunki orzecznictwa sądów w sprawach o niektóre przestępstwa seksualne popełnione na szkodę osób małoletnich (w zakresie art. 203 i art. 204 § 3 k.k.) były wcześniej przedmiotem analizy w Instytucie Wymiaru Sprawiedliwości¹⁶. Wskazane opracowanie dostarcza zresztą wielu cennych i ugruntowanych empirycznie rekomendacji dobrych praktyk w zakresie przesłuchiwanie małoletnich pokrzywdzonych przestępstwami seksualnymi.

Pełna konceptualizacja i operacjonalizacja niniejszego badania wymagają wstępnego doprecyzowania zakresu kryminalizacji i typów czynów zabronionych, do których odwołuje się art. 33 Konwencji. Wymieniony przepis wprowadza wymóg zapewnienia adekwatnych okresów umożliwiających ściganie i odwołuje się wewnętrznie do przestępstw, o których mowa w art. 18, art. 19 ust. 1 lit. a i b, art. 21 ust. 1 lit. a i b Konwencji. Tym samym wskazuje na potrzebę kryminalizacji zachowań polegających na:

- uczestnictwie w czynnościach seksualnych z udziałem dziecka, które zgodnie z prawem krajowym nie osiągnęło wieku umożliwiającego mu wyrażenie zgody na podejmowanie czynności seksualnych;
- uczestnictwie w czynnościach seksualnych z udziałem dziecka w przypadku zastosowania przymusu, siły, groźby lub nadużycia zaufania, władzy lub wpływu na dziecko, w tym w ramach rodziny, lub nadużycia szczególnej sytuacji ofiary, zwłaszcza jej ułomności fizycznej lub psychicznej, lub zależności;
- rekrutacji dziecka do prostytucji lub powodowaniu udziału dziecka w prostytucji;
- zmuszaniu dziecka do prostytucji lub osiąganiu z tego korzyści, lub wykorzystywaniu dziecka do tych celów w inny sposób;
- rekrutacji dziecka do udziału w prezentacjach pornograficznych lub powodowaniu udziału dziecka w takich prezentacjach;
- zmuszaniu dziecka do udziału w prezentacjach pornograficznych lub czerpaniu z tego korzyści, lub innego rodzaju wykorzystywaniu dziecka do tych celów.

¹⁵ K. Burdziak, P. Banaszak, *Sprawcy przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności osoby małoletniej – analiza kryminologiczna*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2017.

¹⁶ H. Paluszkiwicz, M. Błaszyk, *Analiza akt i kierunki orzecznictwa sądów w sprawach o przestępstwa z art. 203 k.k. i art. 204 § 3 k.k. popełnione na szkodę osoby małoletniej – aspekty procesowe związane z udziałem małoletnich w badanych postępowaniach karnych oraz ocena adekwatności obowiązujących unormowań Kodeksu postępowania karnego*, „Prawo w Działaniu” 2016, nr 28, s. 135–175.

Zakres zachowań wymienionych w przywołanych wyżej przepisach Konwencji jest stosunkowo szeroki. Jednocześnie wymogi odnośnie do ich kryminalizacji są w pełni realizowane w obowiązującym w Polsce porządku prawnym. Warto zwrócić uwagę, że przepis art. 33 Konwencji nie odwołuje się do wszystkich, ale jedynie do wybranych przestępstw – pominięte są tam chociażby przestępstwa dotyczące produkcji i posiadania treści ukazujących wykorzystanie seksualne małoletniego¹⁷. Oznacza to, że wymóg Konwencji dotyczący odpowiedniego okresu przedawnienia odnosi się, przynajmniej formalnie, do wskazanych form nadużyć.

Przed zestawieniem przepisów polskiego prawa karnego, mających zastosowanie w odniesieniu do przywołanych przepisów Konwencji, istotne jest podniesienie dwóch uwag terminologicznych. Po pierwsze, w rozumieniu Konwencji „dziecko” oznacza każdą osobę poniżej 18. roku życia¹⁸. W polskim porządku prawnym „dzieckiem jest każda istota ludzka od poczęcia do osiągnięcia pełnoletności”¹⁹. Natomiast „dziecko” nie jest terminem rozpoznawanym na gruncie przepisów prawa karnego, gdzie ustawodawca posłużył się odmienną siatką pojęciową. Odnośnie do sprawców przestępstw „nieletni” to osoba, która w czasie czynu nie ukończyła 17 lat. Od tego odróżnić należy pojęcie „osoba małoletnia”, którego to terminu w prawie karnym używa się m.in. na określenie pokrzywdzonych, którzy nie ukończyli 18 lat (nigdy zaś w stosunku do sprawcy)²⁰. Jeżeli więc w przepisach określających znamiona czynów zabronionych mowa jest o małoletnim, zakres tego pojęcia jest w zasadzie tożsamy z zakresem pojęcia „dziecko” na gruncie Konwencji. W części zaś przepisów kryminalizujących nadużycia seksualne wobec małoletnich mowa jest o „małoletnim poniżej lat 15”, co należy rozumieć oczywiście dosłownie: jest to osoba, która jeszcze nie ukończyła tego roku życia (tj. 14-letnia i młodsza), przy czym właśnie granica 15. roku życia determinuje przyjęty w Polsce próg tzw. wieku zgody²¹. To rozróżnienie będzie istotne w kontekście metodologii doboru spraw do badania opisanego w niniejszym raporcie.

Druga istotna uwaga terminologiczna musi dotyczyć zakresu pojęcia „seksualne wykorzystywanie dzieci i niegodziwe traktowanie dzieci w celach seksualnych”²², które Konwencja

¹⁷ Warto pamiętać, że termin „pornografia dziecięca”, wciąż obecny w części dokumentów prawnych (choćby w Konwencji z Lanzarote czy Konwencji o Cyberprzestępczości z 2001 r.), nie jest współcześnie uważany za poprawny. Zob. m.in.: NASK, *Seks, internet, nadużycia – jak o nich mówić i pisać, by nie krzywdzić dzieci? Krótki poradnik NASKpl*, <https://nask.pl/magazyn/seks-internet-naduzycia-jak-o-nich-mowic-i-pisac-by-nie-krzywdzic-dzieci-krotki-poradnik-nask/> [dostęp: 16 grudnia 2024 r.].

¹⁸ Art. 3 lit. a Konwencji Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych, sporządzonej w Lanzarote dnia 25 października 2007 r. (Dz.U. z 2015 r. poz. 608).

¹⁹ Art. 2 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 292).

²⁰ M. Budyn-Kulik, [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, LEX/el. 2024, art. 10.

²¹ Zob. M. Dziewanowska, *Wiek zgody – prawnokarne regulacje wieku uprawniającego do rozpoczęcia współżycia w prawie kontynentalnym i common law*, „*Studia Iuridica*” 2011, nr 53, s. 87.

²² Art. 3 lit. b Konwencji Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych, sporządzonej w Lanzarote dnia 25 października 2007 r. (Dz.U. z 2015 r. poz. 608).

definiuje poprzez odesłanie do opisów zachowań zawartych w jej art. 18–23. Polskie przepisy kodeksu karnego posługują się dosyć rozbudowaną terminologią, odnoszącą się do obcowania płciowego albo dopuszczania się, doprowadzania do poddania się czy wykonywania tzw. czynności seksualnej. Podane terminy i ich szczegółowy zakres znaczeniowy mają bardzo duże znaczenie dla oceny wypełnienia przez sprawcę danego zachowania znamion czynu zabronionego. Zakres tych pojęć był przedmiotem licznych, drobiazgowych opracowań merytorycznych i rozważań w orzecznictwie sądowym²³. Dla przejrzystości, w granicach celów niniejszego raportu należy wskazać, że „obcowanie płciowe” w rozumieniu przepisów polskiego prawa karnego oznacza akt spółkowania oraz jego różnorodne surogaty, analogiczne do spółkowania i mogące prowadzić do zaspokojenia popędu płciowego. Natomiast „inna czynność seksualna” obejmuje zachowania niemieszczące się w pojęciu obcowania płciowego, a które są związane z szeroko rozumianym życiem płciowym i polegają np. na kontakcie cielesnym przy mającym seksualny charakter zaangażowaniu ofiary²⁴. Ze względów praktycznych i redakcyjnych, m.in. dla uniknięcia licznych powtórzeń, w toku rozważań niniejszego raportu, o ile nie zostanie to wskazane wprost inaczej (np. w odniesieniu do znamion konkretnego czynu zabronionego), terminologia dotycząca zachowań o charakterze seksualnych będzie wykorzystywana w pewnym stopniu zamiennie, zwłaszcza że na ogół kryminalizowane są w równym stopniu zachowania polegające na obcowaniu płciowym, jak i doprowadzaniu do czynności seksualnych (oczywiście w pewnych sytuacjach).

Biorąc to pod uwagę, należy zauważyć, że przywołane w art. 33 Konwencji zachowania korespondują w szczególności z następującymi czynami zabronionymi, stypizowanymi w rozdziale XXV Kodeksu karnego:

- **Artykuł 197 § 1–3** – doprowadzenie przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem do obcowania płciowego (typ podstawowy i typy kwalifikowane, jeżeli dotyczą małoletniego pokrzywdzonego). W § 4 przewidziana została wprost wyższa sankcja w razie popełnienia przestępstwa zgwałcenia wobec małoletniego poniżej lat 15.
- **Artykuł 198** – wykorzystanie bezradności i doprowadzenie do obcowania płciowego lub innej czynności seksualnej, jeżeli pokrzywdzona jest osoba małoletnia.
- **Artykuł 199 § 2 i 3** – doprowadzenie do obcowania płciowego lub innej czynności seksualnej w ramach nadużycia stosunku zależności lub wykorzystania krytycznego położenia, jeżeli czyn został popełniony na szkodę małoletniego. Karalne jest w szczególności doprowadzanie do czynności seksualnych w zamian za korzyści majątkowe, osobiste lub ich obietnice.

²³ Zob. M. Bielski, Wykładnia znamion „obcowanie płciowe” i „inna czynność seksualna” w doktrynie i orzecznictwie sądowym, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2008, t. XII, nr 1.

²⁴ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 2017 r., III KK 251/17, LEX nr 2408301; Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 1999 r., I KZP 17/99, OSNKW 1999/7–8, poz. 37, s. 37.

- **Artykuł 200 § 1** – obcowanie płciowe i doprowadzanie do czynności seksualnych osób małoletnich poniżej 15. roku życia. Jest to zasadniczo podstawowy przepis statuujący odpowiedzialność karną sprawców zachowań seksualnych podejmowanych wobec osób poniżej wieku zgody²⁵.
- **Artykuł 200 § 3** – prezentowanie małoletniemu poniżej lat 15 treści pornograficznych, udostępnianie mu przedmiotów o takim charakterze albo rozpowszechnianie treści pornograficznych w sposób pozwalający małoletnim poniżej lat 15 na zapoznawanie się z nimi.
- **Artykuł 200 § 4** – prezentowanie małoletniemu poniżej lat 15 czynności seksualnych w celu osiągnięcia zaspokojenia seksualnego.
- **Artykuł 200a § 1 i 2** – nawiązywanie poprzez systemy teleinformatyczne (np. Internet) kontaktów z małoletnim poniżej lat 15 w celu m.in. doprowadzenia tego małoletniego do obcowania płciowego lub innych czynności seksualnych.
- **Artykuł 203 § 1 i 2** – doprowadzanie innej osoby do uprawiania prostytucji (w tym typ kwalifikowany: w razie doprowadzania do tego groźbą lub podstępem). Przepis jest istotny z punktu widzenia Konwencji, o ile zachowanie dotyczy osób małoletnich.
- **Artykuł 204 § 3** – nakłanianie, ułatwianie i czerpanie korzyści majątkowych z uprawiania prostytucji przez osobę małoletnią.

Mając na uwadze cele badania objętego niniejszym raportem i merytoryczny zakres stosowania Konwencji, trzeba podkreślić, że kwalifikacje prawne uwzględnione w realizowanym badaniu zostaną dobrane spośród wyżej wymienionych przepisów kodeksu karnego z uwzględnieniem potrzeby optymalnej operacjonalizacji badania aktowego. Wybrane kwalifikacje zostaną wskazane wraz z uzasadnieniem ich wyboru w rozdziale 3.

2.1. Przedawnienie karalności przestępstw seksualnych w Polsce

Natomiast odnośnie do problematyki przedawnienia karalności należy wskazać, że wszystkie wymienione wyżej przestępstwa określone w rozdziale XXV Kodeksu karnego i popełnione na szkodę małoletniego należą do przedmiotowego zakresu zastosowania art. 101 § 4 k.k. Oznacza to, że przedawnienie ich karalności nie może nastąpić przed ukończeniem przez osobę pokrzywdzoną 40. roku życia.

²⁵ Warto zauważyć, że w kontekście danych empirycznych wskazujących na dość rzadkie diagnozowanie u sprawców zaburzeń pedofilnych przedmiotowy przepis obejmuje także sprawców niebędących w rozumieniu klinicznym „pedofilami”, co może powodować uznanie ich za osoby posiadające takie skłonności, a w rezultacie dodatkową stygmatyzację. M. Mozgawa, [w:] M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, M. Mozgawa, *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2024, art. 200.

Tu warto zauważyć, że tak określa to art. 101 § 4 k.k. w brzmieniu obowiązującym po 1 października 2023 r.²⁶, natomiast we wcześniejszym brzmieniu granica ta była określona na poziomie ukończenia przez pokrzywdzoną osobę lat 30 – zmiana zatem istotnie rozszerzyła okres umożliwiający wszczęcie postępowania w tego typu sprawach. Bieg terminu przedawnienia liczony jest jednak od dnia urodzenia (wynika to z powiązania terminu przedawnienia z ukończeniem przez daną osobę określonego wieku). Konkretny okres przedawnienia karalności czynu będzie więc „ruchomy” – minimalnie wynosić może niepełne 22 lata (w razie popełnienia przestępstwa na szkodę osoby małoletniej tuż przed ukończeniem przez nią 18. roku życia). W razie popełnienia przestępstwa na młodszym pokrzywdzonym okres przedawnienia będzie stosownie dłuższy i może wynieść maksymalnie 40 lat (w razie pokrzywdzenia osoby przed ukończeniem przez nią pierwszego roku życia).

Okres przedawnienia karalności przestępstw seksualnych popełnionych na szkodę małoletniego jest zatem stosunkowo długi, a dodatkowo został przedłużony ww. nowelizacją w 2023 r. O ile niewiele jest kwestii tak łączących różne środowiska, jak potrzeba ochrony małoletnich przed niewłaściwymi zachowaniami o charakterze seksualnym, o tyle problematyka nie jest wolna od populistycznych postulatów i inicjatyw legislacyjnych. Krytycznie bywają oceniane także postulaty dalszego wydłużania okresu przedawnienia. P. Czarnecki podnosi, że „nie jest celowe wydłużanie tego okresu, gdyż obecne rozwiązanie pozwala dorosłemu pokrzywdzonemu podjąć decyzję o współpracy z organami ścigania jeszcze kilkanaście lat po popełnieniu przestępstwa”²⁷. Autor argumentuje, że wydłużanie okresu przedawnienia nie wpływa na redukcję rzeczywistego problemu, którym jest seksualne wykorzystanie małoletnich, a postępowania prowadzone po wielu latach mogą być dotknięte licznymi trudnościami natury dowodowej, prowadzić do dodatkowej wiktymizacji pokrzywdzonych i utrudniać proces ich leczenia. Wydłużanie okresu przedawnienia może zatem tworzyć swoistą „iluzję sprawczości” organów ścigania. Z drugiej strony, warto przypomnieć wcześniej przywołaną rezolucję Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy 2330 (2020)²⁸, zalecającą wręcz zniesienie przedawnienia przemocy seksualnej wobec dzieci.

Z perspektywy standardu określonego w art. 33 Konwencji z Lanzarote istotne jest, aby zapewnić pokrzywdzonym możliwość spowodowania postępowania w swojej sprawie w czasie, w którym to te osoby same zdecydują się na jej zgłoszenie organom ścigania. W opinii

²⁶ Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022 r. poz. 2600).

²⁷ P. Czarnecki, *Przedawnienie i zatarcie skazania przestępstw przeciwko wolności seksualnej – między surowym ukaraniem sprawcy a ochroną interesów małoletniego pokrzywdzonego*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, Badania, Praktyka” 2023, t. 22, nr 2, s. 177–178.

²⁸ Conseil de l'Europe, *Resolution 2330 (2020) – Addressing sexual violence against children: stepping up action and co-operation in Europe*, <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=28673&lang=en> [dostęp: 1 grudnia 2024].

Komitetu²⁹ – będącej poniekąd bezpośrednim powodem realizacji opisanego w niniejszym raporcie badania – podniesiono, że przestępstwa seksualne wobec małoletnich wyróżniają się specyfiką związaną z wrażliwością pokrzywdzonych i ich ograniczeniami rozwojowymi czy społecznym tabu wokół tych przestępstw. Wskazano, że dzieci mogą ujawniać doświadczoną przemoc seksualną dopiero w dorosłości, często po wielu latach. W tym kontekście przywołano w opinii niektóre wcześniejsze badania, wskazujące na problem tzw. opóźnionego ujawniania przestępstw seksualnych i opisujące skalę tych opóźnień. Uwzględniono m.in. raport fińskiej organizacji pozarządowej Suojellaan Lapsia z grudnia 2023 r.³⁰, przygotowany na podstawie międzynarodowego badania ankietowego. Wyniki ankiety wskazują, że wielu pokrzywdzonych informuje o swojej krzywdzie po upływie wielu lat – ponad połowa respondentów ($N = 883$) zadeklarowała ujawnienie przemocy seksualnej wobec niej w dzieciństwie po ponad 11 latach od zdarzenia, przy tym 29% respondentów podało, że zdarzenia tego rodzaju ujawniło po ponad 21 latach od zdarzenia³¹. Komitet Konwencji z Lanzarote przywołuje też inny niezależny raport, przygotowany na zlecenie Izby Gmin brytyjskiego parlamentu w 2022 r.³², na podstawie którego podano, że średni czas, jaki upływa od zdarzenia do jego zgłoszenia, wynosi 26 lat³³. Weryfikacja tej informacji w materiale źródłowym wskazuje, że podana wartość wywiedziona jest z danych dotyczących nadużyć, jakie miały miejsce pomiędzy 1970 a 2015 r. Kolejne przywołane w opinii Komitetu dane pochodzą z Australii i ze Stanów Zjednoczonych. Dane przywołane na podstawie opracowania Australijskiej Komisji Królewskiej, badającej instytucjonalne reakcje na nadużycia seksualne wobec dzieci, mają wskazywać, że średni wiek osób zgłaszających nadużycia w instytucjach katolickich w Australii wynosił 43,5 roku (dla kobiet) i 44,5 lat (dla mężczyzn). Z kolei dane ze Stanów Zjednoczonych mogą świadczyć o tym, że nawet 50% wykorzystywanych seksualnie członków organizacji skautowych (harcerskich) nie ujawniało informacji na ten temat przed osiągnięciem 50. roku życia³⁴. Autorowi niniejszego raportu nie udało się dotrzeć do szczegółowych metodologicznie materiałów będących źródłami tych danych, niemniej – choć wiarygodne – dotyczą one bardzo szczególnych sytuacji (organizacje harcerskie, kościelne), kontekstów społecznych i okresów (część danych pochodzi jeszcze z lat 70. XX wieku). Zmiany we wrażliwości społecznej na przestrzeni ostatnich dziesięcioleci i choćby nagłaśnianie przypadków wykrytych nadużyć mogą mieć wpływ na skalę zgłaszalności obecnie takich

²⁹ Lanzarote Committee, *Opinion on Article 33 of the Lanzarote Convention and its explanatory note*, op. cit.

³⁰ A.K. Ovaska i in., *Statutes of Limitations and Sexual Violence Against Children: Findings from the Global 'Our Voice' Survivor Survey with a Case Study on Finnish Survivors' Experiences*, Proctect Children, 2023.

³¹ *Ibid*, s. 9.

³² A. Jay, M. Evans, I. Frank, D. Sharpling, *The Report of the Independent Inquiry into Child Sexual Abuse*, House of Commons, 2022.

³³ Lanzarote Committee, *Opinion on Article 33 of the Lanzarote Convention and its explanatory note*, op. cit., s. 9.

³⁴ M. McVarnish, M. Hamilton, M. Hurtado, *Justice unleashed: ending limitations, protecting children*, Child Global, 2023.

przestępstw. Specyfika cytowanych przez Komitet badań może mieć wpływ na zakres, w jakim tego rodzaju dane mogą podlegać generalizacji w odniesieniu do innych jurysdykcji i stanów faktycznych. Ponadto, w części przytoczonych badań informacja dotyczy **średniego okresu, jaki upłynął pomiędzy zdarzeniem a zgłoszeniem**, a zatem, jeżeli nawet zgłoszenie ma nastąpić po ponad 20 latach (jak w przypadku części respondentów wypowiadających się w ww. badaniu przeprowadzonym przez zespół z Finlandii), nie musi to wcale oznaczać, że takie przestępstwa uległy przedawnieniu w warunkach polskich. Na przykład, gdyby nadużycie miało miejsce wobec osoby w wieku 10 lat, przedawnienie nastąpiłoby nie wcześniej niż po upływie kolejnych 30 lat.

Niezależnie od tego, rzeczywiście liczne badania wskazują na istnienie trudnego do oszacowania zjawiska tzw. opóźnionego zgłaszania nadużyć seksualnych (*delayed disclosure*), liczonego w miesiącach lub latach³⁵, a w przypadku niektórych osób do ujawnienia nie dochodzi w ogóle³⁶. O ile ujawnienie nadużyć często jest przesuwane do okresu dorosłości, dostępne badania niekoniecznie potwierdzają, że zazwyczaj następowało to dopiero w późnej dorosłości czy w wieku średnim (np. po 40. roku życia). Kwestie te są potencjalnie wrażliwe na zmieniające się czynniki społeczne, dlatego warto zwrócić uwagę, że wiele badań prowadzonych było na danych dotyczących nadużyć, które następowały kilkadziesiąt lat temu³⁷. Ponadto, część z badań prowadzona była na stosunkowo niewielkich próbach, a ich cele miały charakter raczej jakościowy lub ilościowo ukierunkowany na zmienne korelujące z późnym zgłoszeniem nadużycia, a nie na eksplorację i ocenę skali zjawiska. Co więcej, wyniki niektórych badań są ze sobą sprzeczne – np. część badań sugeruje, że w przypadku pokrzywdzonych kobiet okres ujawnienia informacji o przestępstwie seksualnym jest krótszy niż w przypadku mężczyzn, podczas gdy inne badania wskazują na brak różnic pomiędzy płciami w tym zakresie³⁸. Niniejsze uwagi nie mają stanowić krytyki dotychczasowych badań, ale raczej wykazanie potrzeby zachowania ostrożności w ich interpretacji i wyciąganiu wniosków *de lege ferenda* na ich podstawie. Jednocześnie w jednym ze stosunkowo niedawno przeprowadzonych badań ankietowych (z 2020 r.) ustalono, że zgłoszenie następuje średnio po 18 miesiącach od zdarzenia i ogólnie na przestrzeni od 1 dnia do 12 lat od zdarzenia³⁹.

³⁵ D. Tener, S.B. Murphy, *Adult Disclosure of Child Sexual Abuse: A Literature Review*, „Trauma, Violence, & Abuse” 2015, vol. 16, no. 4.

³⁶ R. Alaggia, *Many ways of telling: expanding conceptualizations of child sexual abuse disclosure*, „Child Abuse & Neglect” 2004, vol. 28, no. 11.

³⁷ Przykładowo, w przypadku badań publikowanych na początku XXI wieku: K. London, M. Bruck, S.J. Ceci, D.W. Shuman, *Disclosure of Child Sexual Abuse: What Does the Research Tell Us About the Ways That Children Tell?*, „Psychology, Public Policy, and Law” 2005, vol. 11, no. 1; E. Somer, S. Szwarberg, *Variables in delayed disclosure of childhood sexual abuse*, „American Journal of Orthopsychiatry” 2001, vol. 71, no. 3.

³⁸ M.M. Foyes, J.J. Freyd, A.P. DePrince, *Child abuse: Betrayal and disclosure*, „Child Abuse & Neglect” 2009, vol. 33, no. 4.

³⁹ N.D. Kellogg, W. Koek, S.M. Nienow, *Factors that prevent, prompt, and delay disclosures in female victims of child sexual abuse*, „Child Abuse & Neglect” 2020, no. 101.

Rozbieżność tych wszystkich informacji dobitnie wskazuje na potrzebę przeprowadzenia pogłębionej metaanalizy dotychczasowych badań z uwzględnieniem ich kontekstów społecznych, prawnych, psychologicznych i metodologicznych, co przekracza ramy niniejszego opracowania. W tym miejscu można natomiast przyjąć ogólną hipotezę, że osoby, wobec których dochodziło do nadużyć seksualnych w dzieciństwie, relatywnie często odwołują ujawnienie tych informacji do momentu osiągnięcia dorosłości, przy czym okres, jaki upływa pomiędzy nadużyciem a jego ujawnieniem (zwłaszcza przed organami ścigania), jest uzależniony od wielu różnorodnych zmiennych. Nie wydaje się natomiast uzasadnione przyjęcie ogólnego twierdzenia, że moment zgłoszenia następuje zazwyczaj w późnej dorosłości.

Wiele z przywołanych badań opiera się na deklaracjach respondentów. Do realnej oceny średniego czasu, jaki upływa pomiędzy zdarzeniem a zgłoszeniem, odpowiednie mogą być metody empiryczne, w tym analiza akt postępowań, również umorzonych z powodu wystąpienia przedawnienia karalności. Badanie opisane w dalszej części niniejszego raportu może dostarczyć wstępnych informacji w tym zakresie, jednak nie udzieli odpowiedzi na pytanie o średni okres zgłoszeń tego typu nadużyć w Polsce, ponieważ badaniu poddane zostały postępowania zakończone, w których nie doszło do przedawnienia karalności.

Dość intuicyjna jest natomiast hipoteza, że upływ czasu pomiędzy zdarzeniem a zgłoszeniem tego faktu może mieć negatywny wpływ na skuteczność postępowania dowodowego. Wraz z upływem czasu obiektywny materiał dowodowy – ślady kryminalistyczne i materiały rzeczowe – ulega degradacji czy zniszczeniu. Niekiedy ma to charakter wręcz planowy – jak w przypadku danych telekomunikacyjnych, które są usuwane po upływie okresu ich retencji. Również ślady pamięciowe, co naturalne, ulegają zatarciu. W tym kontekście P. Czarnecki słusznie zwraca uwagę, że ryzyko wydania nietrafnego orzeczenia rośnie z biegiem czasu, jednakże wydłużanie okresów przedawnienia może prowadzić *de facto* do fikcji prowadzenia sprawnego postępowania. Organy ścigania, nawet mimo chęci, mogą nie być w stanie przeprowadzić przydatnych czynności procesowych⁴⁰. Długi okres mijający pomiędzy zdarzeniem a jego zgłoszeniem hipotetycznie może mieć znaczenie dla wartości prowadzonych czynności dowodowych. Weryfikacja tego spostrzeżenia może nastąpić w drodze analizy dotychczas zakończonych postępowań w sprawach przestępstw seksualnych na szkodę małoletnich.

⁴⁰ P. Czarnecki, *Przedawnienie i zatarcie skazania przestępstw przeciwko wolności seksualnej – między surowym ukaraniem sprawcy a ochroną interesów małoletniego pokrzywdzonego*, op. cit., s. 157.

3. Metodologia badania aktowego

Celem badania, zarazem określającym główne pytanie badawcze, jest analiza oddziaływania upływu czasu między zdarzeniem a ujawnieniem nadużycia seksualnego wobec małoletniego na efektywność postępowania dowodowego oraz ostateczny wynik prowadzonego postępowania. Wyniki analizy mają dostarczyć wiedzy umożliwiającej ocenę zasadności ewentualnych zmian legislacyjnych, dotyczących okresów przedawnienia karalności tego rodzaju przestępstw. Uzupełniające pytania badawcze to: ile czasu zwykle upływa między zdarzeniem a zgłoszeniem sprawy nadużycia seksualnego wobec osoby małoletniej? jakiego rodzaju sprawy są przedmiotem zgłoszeń i jakie relacje łączą pokrzywdzonych ze sprawcami? jakie czynności dowodowe podejmowane są w tego typu postępowaniach?

Biorąc pod uwagę wskazania doświadczenia życiowego, warto podkreślić, iż uzasadniona jest robocza hipoteza, że skuteczność postępowań maleje wraz z czasem, jaki upływa pomiędzy zdarzeniem a jego zgłoszeniem. Takie spostrzeżenie jest stosunkowo intuicyjne – wraz z upływem czasu ślady pamięciowe i dowody rzeczowe ulegają zatarciu i zniszczeniu. W celu empirycznego zweryfikowania tej hipotezy konieczne jest jednak przeprowadzenie badania aktowego obejmującego prawomocnie zakończone postępowania karne – zarówno takie, które można by określić mianem „skutecznych”, jak i te „nieskuteczne”. Na podstawie zgromadzonych danych o wynikach postępowań i zakresie czynności dowodowych przeprowadzonych w ich toku w zderzeniu z czasem, jaki upłynął pomiędzy zdarzeniem a zgłoszeniem, możliwe będzie określenie, czy pomiędzy tymi zmiennymi zachodzą istotne korelacje. Z tego powodu niniejsze badanie przeprowadzone zostało przede wszystkim z uwzględnieniem zmiennych ilościowych (kodowanych liczbowo) i zmiennych jakościowych (kodowanych znaczeniowo), które mogą pomóc zrozumieć dane o badanych postępowaniach i odpowiedzieć na uzupełniające pytania badawcze. Zakres gromadzonych w badaniu zmiennych i ich objaśnienie znajdują się w dalszej części niniejszego opisu metodologii badania.

Szczególną zmienną wymagającą doprecyzowania w ramach tego badania jest **skuteczność postępowania dowodowego**. Punktem wyjścia do operacjonalizacji tego pojęcia na poziomie

formalnym może być cel postępowania karnego⁴¹, zdefiniowany w art. 2 § 1 pkt 1 Kodeksu postępowania karnego⁴² (k.p.k.), określający, że postępowanie ma być prowadzone tak, aby sprawca przestępstwa został wykryty i pociągnięty do odpowiedzialności karnej, a osoba niewinna nie poniosła tej odpowiedzialności. W uzupełnieniu tego warto pamiętać o osobno zdefiniowanych celach postępowania przygotowawczego, w tym o określonym w art. 297 § 1 pkt 1 k.p.k.: celem postępowania przygotowawczego jest ustalenie, czy został popełniony czyn zabroniony i czy stanowi on przestępstwo. Skuteczne jest zatem postępowanie, w którym zakres i rezultat przeprowadzonych czynności wykrywczych i dowodowych były wystarczające do ustalenia i oceny rzeczywistego stanu faktycznego w sprawie, przy jednoczesnej realizacji ideałów sprawiedliwości (niekaranie osób niewinnych, doprowadzenie do odpowiedzialności rzeczywistych sprawców)⁴³. W takim ujęciu za skuteczne można by uznać postępowania zakończone skazaniem, ale także uniewinnieniem, umorzeniem z powodu braku znamion czynu zabronionego czy znikomej szkodliwości społecznej czynu. Niewątpliwie nieskuteczne są natomiast postępowania zakończone umorzeniem z powodu niewykrycia sprawcy czynu, a wątpliwości mogą budzić też postępowania zakończone umorzeniem ze względu na brak danych dostatecznie uzasadniających popełnienie czynu.

Zarysowany podział nie jest jednak w pełni jednoznaczny. Mimo stosunkowo wygodnych operacyjnie kryteriów kodeksowych pojęcie skuteczności postępowania ma niewątpliwie charakter wybitnie jakościowy i jest wrażliwe na kontekst stanu faktycznego będącego podstawą rozstrzygnięcia. W praktyce ocena skuteczności działań organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości jest ściśle związana z indywidualnym przebiegiem danej sprawy. Trudności może sprawiać np. określenie, czy skuteczne było postępowanie umorzone z powodu braku danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia czynu (art. 17 § pkt 1 *in fine*). Nie zawsze jest jasne, czy takie umorzenie następuje dlatego, że nic nie wskazuje na popełnienie czynu zabronionego, czy też dlatego, że nie udało się ustalić odpowiednich źródeł informacji o nim. Podobnie problematyczne może być uniewinnienie, będące w pewnym sensie przejawem zarówno skuteczności działania organów wymiaru sprawiedliwości (kiedy osoba niewinna nie ponosi kary), jak i nieskuteczności postępowania (np. gdy uniewinnienie następuje z powodu niemożności usunięcia istniejących wątpliwości dowodowych). Co więcej, z perspektywy słusznie uniewinnionego oskarżonego takie postępowanie karne trudno nazwać „skutecznym”, niezależnie od jego wyniku. Gdyby takim było, zostałoby przecież umorzone na wcześniejszym etapie, bez kierowania postępowania karnego przeciwko tej osobie.

⁴¹ M. Kurowski, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, LEX/el. 2024, art. 2.

⁴² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 37 z późn. zm.).

⁴³ Por. J. Giezek, P. Kardas, *Optymalny model procesu karnego w kontekście zasady prawdy (materiałnej)*, „Prokuratura i Prawo” 2024, nr 7–8.

Bez wątpienia zrozumienie zakresu skuteczności postępowania wymaga zbalansowanego rozważenia problemu efektywnego dochodzenia do prawdy, przy jednoczesnym zachowaniu standardów rzetelności procesu i ekonomiki postępowania. To samo w sobie nie jest oczywiście niczym nadzwyczajnym, ale w kontekście proponowanego badania powoduje brak czytelnych operacyjnych wskaźników, pozwalających na zobiektywizowane kodowanie danych o skuteczności postępowania. W szczególności próby dychotomicznego kodowania informacji o każdej sprawie jako skutecznej albo nieskutecznej byłyby obciążone nadmiernym ryzykiem błędów i uproszczeń interpretacyjnych. Konieczne byłoby bowiem dokonywanie indywidualnej oceny trafności decyzji procesowych, podjętych wszak przez uprawnione do tego organy. Aby rozwiązać problem braku operacyjnych wskaźników, w niniejszym badaniu zastosowany został podział postępowań według kategorii zobiektywizowanych, nawiązujących do formalnych sposobów zakończenia postępowania, i według zarysowanej wcześniej definicji – skuteczne jest postępowanie, w którym zakres i rezultat przeprowadzonych czynności wykrywczych i dowodowych były wystarczające do ustalenia i oceny rzeczywistego stanu faktycznego w sprawie. W efekcie, co do zasady, za skuteczne mogą być uznane postępowania zakończone skazaniem, uniewinnieniem⁴⁴, a także umorzeniem z powodu braku znamion czynu zabronionego, braku popełnienia czynu albo ze względu na jego znikomą szkodliwość społeczną. Za nieskuteczne mogą być zaś uznane postępowania zakończone umorzeniem z powodu niewykrycia sprawcy lub braku wystarczających danych uzasadniających podejrzenie popełnienia przestępstwa – takie podstawy zakończenia postępowania mogą bowiem świadczyć o ograniczonej skuteczności czynności wykrywczych i dowodowych. Takie podejście, choć nieidealne, umożliwia najbardziej przejrzystą i obiektywną ocenę badanych postępowań i jest odpowiednie dla celów niniejszego badania.

3.1. Dobór kwalifikacji prawnych

Punktem wyjścia dla skonstruowania właściwej próby do badania jest dookreślenie kwalifikacji prawnych czynów objętych analizą. Pod tym kątem przeprowadzona została analiza wymienionych wcześniej przepisów rozdziału XXV Kodeksu karnego, korespondujących z rodzajami zachowania wskazanymi w art. 33 Konwencji. Ponieważ niniejsze badanie zakłada analizę wyłącznie spraw dotyczących nadużyć seksualnych wobec osób małoletnich, w dodatku takich, w których istotnym elementem jest czas zgłoszenia takiego zachowania, analiza empiryczna zostanie ograniczona do spraw, w których przyjęte kwalifikacje prawne spełniają łącznie dwa kryteria:

⁴⁴ O ile sąd, uzasadniając wyrok uniewinniający, nie oparł uniewinnienia na niedających się usunąć wątpliwościach, które musiały zostać rozstrzygnięte na korzyść oskarżonego.

- a) są stypizowane w rozdziale XXV Kodeksu karnego i elementem ich znamion jest *expressis verbis* małoletniość pokrzywdzonego oraz
- b) są to przestępstwa, o których mowa w art. 33 Konwencji z Lanzarote (tj. dotyczą różnych form wykorzystania seksualnego, zmuszania i udziału małoletnich w prostytucji lub prezentacjach pornograficznych).

Takie ograniczenie pozwoli na bardziej precyzyjne wyłonienie badanej populacji spraw i dobranie próby do badania w sposób zamierzony z punktu widzenia przyjętych celów i założeń. W efekcie z analizy są wyłączone m.in. wszystkie sprawy dotyczące treści pornograficznych z udziałem małoletnich, gdyż pomimo że są objęte zakresem art. 101 § 4 k.k., to nie wchodzą w zakres spraw, o których mowa w art. 33 Konwencji. Z zakresu badania wypadły także, co do zasady⁴⁵, czyny z art. 198 k.k. oraz art. 200a k.k., które, ze względu na swoją specyfikę, mogą charakteryzować się nietypowym przebiegiem postępowania.

W efekcie w badaniu będą uwzględnione sprawy przestępstw seksualnych na szkodę osób małoletnich o relatywnie różnym ciężarze, kwalifikowane z następujących przepisów:

- **Artykuł 197 § 4** – doprowadzenie przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem do obcowania płciowego (typ podstawowy i typy kwalifikowane, jeżeli dotyczą małoletniego pokrzywdzonego). W § 4 przewidziana została wprost wyższa sankcja w razie popełnienia przestępstwa zgwałcenia wobec małoletniego poniżej lat 15.
- **Artykuł 199 § 2 i 3** – doprowadzenie do obcowania płciowego lub innej czynności seksualnej w ramach nadużycia stosunku zależności lub wykorzystania krytycznego położenia, jeżeli czyn został popełniony na szkodę małoletniego. Karalne jest w szczególności także doprowadzanie do czynności seksualnych w zamian za korzyści majątkowe, osobiste lub ich obietnice.
- **Artykuł 200 § 1** – obcowanie płciowe i doprowadzanie do czynności seksualnych osób małoletnich poniżej 15. roku życia. Jest to zasadniczo podstawowy przepis statuujący odpowiedzialność karną sprawców zachowań seksualnych podejmowanych wobec osób poniżej wieku zgody⁴⁶.
- **Artykuł 200 § 3** – prezentowanie małoletniemu poniżej lat 15 treści pornograficznych, udostępnianie mu przedmiotów o takim charakterze albo rozpowszechnianie treści pornograficznych w sposób pozwalający małoletnim poniżej lat 15 na zapoznawanie się z nimi.

⁴⁵ Postępowania w sprawach czynów kwalifikowanych z tych przepisów mogły jednak wejść do próby, jeżeli występowały w zbiegu z innym przestępstwem objętym badaniem.

⁴⁶ Warto zauważyć, że w kontekście danych empirycznych wskazujących na dość rzadkie diagnozowanie u sprawców zaburzeń pedofilnych przedmiotowy przepis obejmuje także sprawców niebędących w rozumieniu klinicznym „pedofilami”, co może powodować uznanie ich za osoby posiadające takie skłonności, a w rezultacie dodatkową stygmatyzację. M. Mozgawa, *op. cit.*, art. 200.

- **Artykuł 200 § 4** – prezentowanie małoletniemu poniżej lat 15 czynności seksualnych w celu osiągnięcia zaspokojenia seksualnego.
- **Artykuł 204 § 3** – nakłanianie, ułatwianie i czerpanie korzyści majątkowych z uprawiania prostytucji przez osobę małoletnią.

3.2. Zakres terytorialny badania – dobór rejonów sądowych i prokuratorskich

Drugim krokiem w ramach konstruowania próby badawczej było określenie rejonów sądowych i prokuratorskich objętych badaniem. Wszystkie sprawy prowadzone z wybranych kwalifikacji podlegają w Polsce właściwości sądów rejonowych, przy czym niniejsze badanie zakłada analizę spraw zarówno zakończonych prawomocnym orzeczeniem sądu, jak i umorzonych na etapie postępowania prokuratorskiego. Aby uniknąć arbitralności w wyborze rejonów sądowych i prokuratorskich objętych badaniem, zostały one wyłonione metodą doboru celowo-losowego, gdzie jednostki sądowe zostały wylosowane z puli sądów rejonowych działających na terenie wybranych wcześniej województw.

Województwa objęte badaniem zostały dobrane na podstawie uzyskanych w trybie dostępu do informacji publicznej z Komendy Głównej Policji (KGP) danych z Krajowego Systemu Informacji Policji (KSIP) na temat liczby stwierdzonych⁴⁷ i wykrytych⁴⁸ przestępstw z wybranych kwalifikacji prawnych w latach 2017–2023 z podziałem na poszczególne województwa. W pewnym uproszczeniu współczynniki wykrywalności mogą świadczyć o stopniu skuteczności postępowań wykrywczych w danych sprawach. Ponieważ analizie mają podlegać także sprawy umorzone na etapie postępowania przygotowawczego, taka podstawa konstrukcji próby jest lepsza niż np. zestawienie liczby zakończonych postępowań sądowych w danym okresie. Pełne uzyskane w ten sposób dane o liczbie przestępstw stwierdzonych oraz wykrytych, w formie tabelarycznej, stanowią odpowiednio Suplement A oraz Suplement B do niniejszego opracowania.

Otrzymane z KGP dane zostały zsumowane (wszystkie przestępstwa z wybranych tu kwalifikacji stanowią w ramach tego badania jednolitą populację badawczą) i uszeregowane według województw pod względem średniej liczby przestępstw łącznie z lat 2017–2023 (w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców według liczby mieszkańców za danymi z GUS na 2023 r.) oraz pod względem średniej wykrywalności tych przestępstw (według danych Poli-

⁴⁷ **Przestępstwo stwierdzone** to przestępstwo będące zbrodnią lub występkiem ściganym z oskarżenia publicznego, w tym także przestępstwem skarbowym, objęte postępowaniem przygotowawczym zakończonym, w wyniku którego potwierdzono zaistnienie czynu zabronionego.

⁴⁸ **Przestępstwo wykryte** jest to przestępstwo stwierdzone, w którym ustalono przynajmniej jednego podejrzanego w zakończonym postępowaniu przygotowawczym, bez względu na rozstrzygnięcie w sprawie.

cji)⁴⁹. Dla danych o wykrywalności wyliczony został procentowy współczynnik wykrywalności na przestrzeni podanych lat – podstawą obliczeń były dane o stosunku liczby przestępstw wykrytych do liczby przestępstw stwierdzonych na danym obszarze w danym roku.

Tabela 1. Liczba przestępstw seksualnych przeciwko małoletnim, stwierdzonych przez Policję w poszczególnych latach (2017–2023) na obszarach właściwości terenowej poszczególnych komend wojewódzkich, wraz ze średnią wieloletnią w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców

Województwo	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Średnio na 100 tys. mieszkańców
Podkarpackie	64	118	87	50	55	81	88	3,7369
Podlaskie	37	41	42	50	49	30	54	3,7947
Świętokrzyskie	28	59	53	48	34	49	57	3,9937
Lubelskie	59	78	75	87	92	109	80	4,1063
Mazowieckie	212	170	261	202	223	259	266	4,1306
Wielkopolskie	147	123	131	149	160	164	151	4,1952
Łódzkie	89	78	88	105	111	104	160	4,4297
Małopolskie	152	137	156	163	177	158	151	4,5581
Opolskie	43	47	36	30	54	53	50	4,7595
Dolnośląskie	145	128	172	151	123	144	146	4,9995
Kujawsko-pomorskie	97	103	113	99	130	121	114	5,5454
Warmińsko-mazurskie	58	70	75	76	89	80	100	5,7460
Śląskie	243	247	296	233	312	257	277	6,1487
Zachodniopomorskie	62	113	108	97	97	121	122	6,2898
Lubuskie	60	60	59	54	62	100	46	6,4451
Pomorskie	180	157	180	124	161	140	134	6,5179
								Mediana: 4,65

Tabela 2. Procent liczby przestępstw seksualnych przeciwko małoletnim, wykrytych przez Policję w poszczególnych latach (2017–2023) na obszarach właściwości terenowej poszczególnych komend wojewódzkich, wraz z wieloletnim średnim współczynnikiem wykrywalności

Województwo	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Średnio
Lubelskie	88,14	78,21	82,67	86,21	86,96	85,32	86,25	84,82
Podkarpackie	87,50	88,14	89,66	76,00	78,18	85,19	90,91	85,08
Mazowieckie	89,15	80,00	84,29	82,67	88,34	86,49	85,34	85,18
Świętokrzyskie	85,71	89,83	94,34	79,17	79,41	83,67	87,72	85,69
Opolskie	90,70	80,85	77,78	93,33	87,04	90,57	86,00	86,61
Łódzkie	86,52	91,03	90,91	83,81	83,78	84,62	88,13	86,97

⁴⁹ Dane dla Komendy Stołecznej Policji zostały zsumowane z danymi dla Komendy Wojewódzkiej Policji w Radomiu (dla województwa mazowieckiego).

Województwo	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Średnio
Śląskie	88,89	78,95	84,80	90,13	88,14	87,94	90,25	87,01
Warmińsko-mazurskie	67,24	87,14	93,33	89,47	95,51	90,00	89,00	87,39
Małopolskie	92,76	88,32	83,97	88,34	90,96	84,81	86,75	87,99
Pomorskie	88,89	89,17	88,89	88,71	84,47	89,29	89,55	88,42
Kujawsko-pomorskie	89,69	86,41	84,96	94,95	89,23	85,12	90,35	88,67
Lubuskie	88,33	78,33	88,14	83,33	95,16	94,00	93,48	88,68
Dolnośląskie	88,97	89,84	86,63	86,09	91,06	84,72	95,21	88,93
Podlaskie	89,19	87,80	85,71	90,00	93,88	86,67	96,30	89,94
Wielkopolskie	93,20	96,75	90,84	90,60	88,75	86,59	93,38	91,44
Zachodniopomorskie	90,32	88,50	95,37	97,94	92,78	91,74	88,52	92,17
								Mediana: 87,69

Na podstawie tych danych wszystkie województwa zostały przypisane do którejś z czterech poniższych kategorii, uwzględniających te tereny, na których:

- liczba przestępstw jest relatywnie wysoka przy niskiej wykrywalności (powyżej mediany dla liczby przestępstw i poniżej mediany dla wykrywalności);
- liczba przestępstw jest relatywnie wysoka przy wysokiej wykrywalności (powyżej mediany dla liczby przestępstw i powyżej mediany dla wykrywalności);
- liczba przestępstw jest relatywnie niska przy wysokiej wykrywalności (poniżej mediany dla liczby przestępstw i powyżej mediany dla wykrywalności);
- liczba przestępstw jest relatywnie niska przy niskiej ich wykrywalności (poniżej mediany dla liczby przestępstw i poniżej mediany dla wykrywalności).

Z tak ustalonych list wybrane zostały cztery województwa tak, aby reprezentowały różne obszary kraju o urozmaiconej charakterystyce geograficznej i urbanistycznej. Ostatecznie w badaniu uwzględniono rejony sądowe z województw: pomorskiego, podlaskiego, śląskiego i mazowieckiego. Z każdego z tych czterech województw zostało wylosowanych po pięć sądów rejonowych do uwzględnienia w badaniu (spośród wszystkich rejonów sądowych funkcjonujących na terenie danego województwa). Sądy zostały wylosowane z uwzględnieniem wag prawdopodobieństwa trafienia do próby⁵⁰. Wagi prawdopodobieństwa zostały powiązane z liczbą mieszkańców miasta siedziby danego sądu rejonowego⁵¹. W ten sposób rejony sądowe

⁵⁰ Losowanie sądów rejonowych w wybranych województwach przeprowadzono za pomocą ważonej metody probabilistycznej, wykorzystując bibliotekę NumPy języka Python oraz funkcję `numpy.random.choice`. Wagi zostały przypisane proporcjonalnie do liczby mieszkańców miast, w których znajdują się siedziby sądów rejonowych, co zwiększyło prawdopodobieństwo wyboru jednostek z obszarów o większej populacji. Taki sposób losowania zapewnił reprezentatywność w odniesieniu do zróżnicowania demograficznego badanych regionów.

⁵¹ Zgodnie z danymi: GUS, *Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2021 roku*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/powierzchnia-i-ludnosc-w-przekroju-terytorialnym-w-2021-roku,7,18.html> [dostęp: 15 grudnia 2024 r.].

o liczniejszej populacji miały proporcjonalnie wyższą szansę na uwzględnienie. W rezultacie powstała lista 20 sądów rejonowych objętych badaniem, reprezentujących różnorodne rejony geograficzne i środowiska społeczno-ekonomiczne z całego kraju.

W tym miejscu warto zwrócić uwagę, że właściwości terenowe sądów i prokuratur w Polsce nie są w pełni skorelowane z terenowym podziałem administracyjnym. Oznacza to przykładowo, że obszary właściwości niektórych z 11 sądów apelacyjnych obejmują teren mniejszy lub większy od któregoś z 16 województw. Podobnie niektóre sądy okręgowe wykraczają swoją właściwością terenową poza granice województw. Niemniej obszary właściwości sądów Rejonowych – a to one zostały objęte niniejszym badaniem – znajdują się w całości na terenie jednego województwa, dlatego powyższy sposób doboru nie jest dotknięty tym problemem.

Do badania zostały wytypowane jednostki organizacyjne prokuratury, funkcjonujące na tych samych obszarach terytorialnych co wylosowane wcześniej sądy rejonowe. Obszarów terenowej właściwości jednostek prokuratury i sądów rejonowych nie można jednak traktować jako tożsamy z dwóch przyczyn. Po pierwsze, obszary właściwości prokuratur i sądów po prostu nie pokrywają się ze sobą w terenie ze względu na różnice w ich organizacji i przyjętych podziałach (stąd m.in. inna ich liczba). Po drugie, w zakresie właściwości rzeczowej podział odpowiedzialności za prowadzenie konkretnych postępowań przez jednostki prokuratury jest mniej jednoznaczny, w szczególności niektóre postępowania (np. w bardziej skomplikowanych sprawach) mogą być prowadzone przez prokuraturę okręgową nadrzędną wobec podstawowo właściwej w danej sprawie prokuratury rejonowej. Dobrane do badania jednostki prokuratury korespondują z wyłoniłymi wyżej rejonami sądowymi – w badaniu uwzględnione zostały postępowania prowadzone zarówno w prokuraturach rejonowych, jak i w prokuraturach okręgowych.

W powyższy sposób wybranych zostało do badania łącznie 20 sądów rejonowych oraz odpowiadające im swoją właściwością terenową 24 prokuratury rejonowe i 14 prokuratur okręgowych:

- 1) z województwa pomorskiego:
 - a) Sąd Rejonowy w Tczewie, Sąd Rejonowy w Gdyni, Sąd Rejonowy w Malborku, Sąd Rejonowy w Sopocie, Sąd Rejonowy w Słupsku,
 - b) Prokuratura Okręgowa w Gdańsku: Prokuratura Rejonowa w Tczewie, Prokuratura Rejonowa w Gdyni, Prokuratura Rejonowa w Malborku, Prokuratura Rejonowa w Sopocie. Prokuratura Okręgowa w Słupsku: Prokuratura Rejonowa w Słupsku;
- 2) z województwa mazowieckiego:
 - a) Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie, Sąd Rejonowy w Pruszkowie, Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie, Sąd Rejonowy w Radomiu, Sąd Rejonowy w Ostrołęce,

- b) Prokuratura Okręgowa w Ostrołęce: Prokuratura Rejonowa w Ostrołęce. Prokuratura Okręgowa w Warszawie: Prokuratura Rejonowa Warszawa-Ochota, Prokuratura Rejonowa w Pruszkowie. Prokuratura Okręgowa Warszawa-Praga: Prokuratura Rejonowa Warszawa-Praga Południe w Warszawie. Prokuratura Okręgowa w Radomiu: Prokuratura Rejonowa Radom-Zachód w Radomiu, Prokuratura Rejonowa Radom-Wschód w Radomiu;
- 3) z województwa podlaskiego:
 - a) Sąd Rejonowy w Białymstoku, Sąd Rejonowy w Sokółce, Sąd Rejonowy w Augustowie, Sąd Rejonowy w Suwałkach, Sąd Rejonowy w Łomży,
 - b) Prokuratura Okręgowa w Białymstoku: Prokuratura Rejonowa w Białymstoku, Prokuratura Rejonowa w Sokółce. Prokuratura Okręgowa w Suwałkach: Prokuratura Rejonowa w Augustowie, Prokuratura Rejonowa w Suwałkach. Prokuratura Okręgowa w Łomży: Prokuratura Rejonowa w Łomży;
- 4) z województwa śląskiego:
 - a) Sąd Rejonowy w Częstochowie, Sąd Rejonowy w Rudzie Śląskiej, Sąd Rejonowy Katowice-Zachód w Katowicach, Sąd Rejonowy w Cieszynie, Sąd Rejonowy Katowice-Wschód w Katowicach,
 - b) Prokuratura Okręgowa w Częstochowie: Prokuratura Rejonowa Częstochowa-Północ, Prokuratura Rejonowa Częstochowa-Południe. Prokuratura Okręgowa w Gliwicach: Prokuratura Rejonowa w Rudzie Śląskiej. Prokuratura Okręgowa w Katowicach: Prokuratura Rejonowa Katowice-Zachód w Katowicach, Prokuratura Rejonowa Katowice-Wschód w Katowicach. Prokuratura Okręgowa w Bielsko-Białą: Prokuratura Rejonowa w Cieszynie. Prokuratura Okręgowa w Sosnowcu: Prokuratura Rejonowa w Będzinie.

3.3. Dobór próby

Do wszystkich wymienionych wyżej sądów rejonowych zwrócono się o wykazy sygnatur spraw prawomocnie zakończonych w latach 2017–2023 i prowadzonych z wybranych kwalifikacji prawnych. Natomiast do wszystkich wymienionych wyżej jednostek organizacyjnych prokuratury zwrócono się, za pośrednictwem odpowiednich prokuratur regionalnych⁵², o wykazy sygnatur spraw prowadzonych w latach 2017–2023, dotyczących czynów zgłaszanych i wstępnie kwalifikowanych z ww. przepisów Kodeksu karnego, jednak zakończonych –

⁵² Skierowanie pisma w tej sprawie do prokuratorów regionalnych było zabiegiem mającym na celu uzyskanie ewentualnej akceptacji prokuratur wyższego rzędu dla badania prowadzonego w IWS, co znacznie ułatwiało późniejszą komunikację roboczą z terenowymi jednostkami prokuratury.

na podstawie art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k., art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. lub na podstawie art. 322 k.p.k. – wydaniem decyzji o umorzeniu postępowania lub o odmowie jego wszczęcia. Taki zakres umożliwia uwzględnienie w badaniu spraw umorzonych z powodu zarówno niewykrycia sprawcy, jak i braku danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia czynu.

Uwzględniony okres (2017–2023), w którym nastąpiło prawomocne zakończenie postępowań, wynikał z dążenia do uwzględnienia w próbie spraw aktualnych, odzwierciedlających bieżącą praktykę i realia organizacyjno-techniczne przy jednoczesnym pominięciu ewentualnych anomalii wynikających z przebiegu pandemii COVID-19 w 2020 i 2021 r.

Na podstawie otrzymanych odpowiedzi w lipcu 2024 r. ustalona została lista łącznie 490 sygnatur prawomocnie zakończonych postępowań sądowych oraz 1346 postępowań przygotowawczych umorzonych na jednej z ww. podstaw. Wszystkie te sprawy, niezależnie od przyjętej w nich kwalifikacji prawnej, w świetle celów tego badania stanowiły łączną populację badawczą.

Z tak ustalonej populacji spraw dokonano losowania⁵³ łącznie 270 sygnatur spraw karnych (z tego 150 spraw zakończonych na etapie sądowym i 120 spraw umorzonych lub zakończonych odmową wszczęcia na etapie postępowania przygotowawczego). Pisemnie zwrócono się do właściwych sądów i prokuratur z prośbą o wypożyczenie akt i przesłanie ich do siedziby Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości w celu przeprowadzenia analizy.

W momencie przygotowania tego raportu w grudniu 2024 r. do IWS wpłynęły i zostały poddane analizie (po uwzględnieniu spraw nadesłanych omyłkowo, źle opisanych itp.) zbioru akt 92 spraw sądowych i 45 postępowań prokuratorskich, co daje łącznie $N = 137$ przeanalizowanych spraw (z reguły obejmujących od 1 do 5 tomów akt; nieliczne sprawy obejmowały jednak po kilkanaście tomów). Po wstępnej analizie zebranych danych z próby wyłączonych zostało pięć spraw: jedno postępowanie sądowe (umorzone z powodu śmierci oskarżonego w toku procesu) i cztery postępowania prokuratorskie. Jedno z nich umorzono z powodu śmierci podejrzanego⁵⁴, a trzy wyłączono z powodu ich specyfiki nieodpowiadającej celom niniejszego badania w jakimkolwiek stopniu⁵⁵. Lista sygnatur spraw poddanych analizie w toku badania stanowi Supplement C do niniejszego raportu.

Ostatecznie w analizie uwzględniono próbę $N = 132$ spraw sądowych i prokuratorskich. Materiały z obu typów postępowań (zakończonych w postępowaniach przygotowawczym

⁵³ Losowanie nastąpiło z wykorzystaniem funkcji losującej programu MS Excel.

⁵⁴ *Notabene*, podejrzany zmarł śmiercią samobójczą w czasie między przedstawieniem mu zarzutu a sformułowaniem aktu oskarżenia. Okoliczności faktyczne sprawy dotyczyły relacji romantycznej młodej nastolatki ze starszym o kilka lat podejrzanym.

⁵⁵ Sprawy dotyczyły odpowiednio prezentowania treści pornograficznych (które, jak okazało się, jednak nie miały takiego charakteru) na lekcji zdalnej w szkole podstawowej, a w dwóch przypadkach – anonimowego zawiadomienia o rzekomych nadużyciach w lokalnym przedszkolu, aczkolwiek zawiadomienia miały charakter złośliwych anonimów przesyłanych z tymczasowych kont pocztowych w sieci TOR. W świetle tych okoliczności sprawy zostały uznane za nieprzydatne w kontekście niniejszego badania.

i w sądowym) celowo analizowane były łącznie, w kontekście głównego celu badania struktura próby nie musi bowiem odzwierciedlać proporcji tych spraw w rzeczywistości. W badaniu zastosowano próbę o charakterze losowym, co zwiększyło jej reprezentatywność. Niemniej celem badania nie było dostarczenie nadającego się do generalizacji obrazu statystycznego spraw przestępstw seksualnych popełnionych przeciwko małoletnim, lecz eksploracja mechanizmu zależności pomiędzy odłożeniem zgłoszenia w czasie a skutecznością postępowania i jego wynikiem. W tym ujęciu liczba przypadków poszczególnych rodzajów postępowań niekoniecznie zniekształca korelacje tego typu. Badanie może być jednak stosunkowo łatwo rozszerzone o kolejne obserwacje, umożliwiające zebranie próby o wyższej reprezentatywności.

Badanie polegało na analizie całości nadesłanych akt z wykorzystaniem notatek badawczych i formularza elektronicznego, pozwalającego zoptymalizować proces przygotowania danych do analizy w arkuszu kalkulacyjnym (w formacie .xlsx). W badaniu uwzględniony został szereg zmiennych ilościowych i jakościowych, wymienionych poniżej z krótkimi objaśnieniami. Dla każdej sprawy uwzględnione zostały dane o:

- 1) **sygnaturze i kwalifikacji prawnej** – sprawy były losowane według listy sygnatur spraw przekazanych do IWS z uwzględnieniem podanych tam kwalifikacji prawnych; jeżeli sprawa była prowadzona z kilku kwalifikacji jednocześnie, było to odnotowywane, również wówczas, gdy kwalifikacja wykraczała poza te wymienione (np. w razie wystąpienia zbiegu – co zdarzało się – z art. 201 albo art. 207 k.k.);
- 2) **dacie dziennej zgłoszenia podejrzenia popełnienia przestępstwa** – według pierwszej informacji w sprawie (pisemnej lub zgłoszonej ustnie); jest to bardzo istotna zmienna, pozwalająca obliczyć czas, jaki upłynął pomiędzy zdarzeniem a zgłoszeniem;
- 3) **dacie dziennej zgłaszanego zdarzenia** – według danych przyjętych w akcie oskarżenia w postanowieniu o przedstawieniu zarzutów lub w innym postanowieniu kończącym postępowanie; jeżeli przestępstwo miało charakter ciągły lub powtarzalny, odnotowywana była początkowa i końcowa data zachowań; jeżeli informacje na ten temat miały charakter przybliżony (np. od marca do kwietnia 2020 r.), jako daty dzienne przyjmowane były początkowe i końcowe dni podawanych okresów (np. pierwszy i ostatni dzień miesiąca), najpóźniej do dnia zgłoszenia; na tej podstawie możliwe było także m.in. przeliczenie czasu trwania nadużyć (od pierwszego nadużycia do zaprzestania nadużyć lub do daty zgłoszenia); informacje te należy jednak oceniać z pewną ostrożnością, albowiem sami pokrzywdzeni nie zawsze podawali je precyzyjnie, stąd potrzeba powyższych zaokrągleń operacyjnych;
- 4) **wyniku postępowania** – odpowiednio do rezultatu postępowania sądowego albo prokuratorskiego odnotowywana była informacja o zakończeniu sprawy odpowiednio skazaniem, wyrokiem nakazowym albo, gdy oskarżony poddał się karze (w trybie

art. 335 albo art. 387 k.p.k.), uniewinnieniem, umorzeniem (ze wskazaniem przyczyn: znikomej społecznej szkodliwości czynu, braku znamion czynu zabronionego, gdy czynu nie popełniono, gdy nie ustalono sprawcy, gdy zachodził brak danych dostatecznie uzasadniających popełnienie przestępstwa lub z innych podstaw, jeżeli wystąpiły); tak zakodowany wynik postępowania podlegał ewentualnemu grupowaniu na etapie analizy;

- 5) **osobie pokrzywdzonej** – odnotowywane były rok urodzenia osoby pokrzywdzonej, jej płeć oraz charakter relacji łączącej ją ze sprawcą (zmienna jakościowa kodowana w indukcyjnie na podstawie analizy sprawy, podlegająca grupowaniu na etapie analizy);
- 6) **sprawcy** – odnotowywane były rok urodzenia sprawcy, któremu przedstawiono zarzuty, płeć, informacja o tym, czy jest osobą karaną, a także czy popełnia przestępstwo seksualne na szkodę osoby małoletniej po raz kolejny (na podstawie danych o karalności, jeżeli były zgromadzone); w postępowaniach prokuratorskich niekiedy nie stawiano zarzutów lub w ogóle nie ustalano precyzyjnie sprawcy i wówczas te dane nie były gromadzone;
- 7) **charakterystyce sprawy** – na podstawie ogólnych informacji o stanie faktycznym sprawom były nadawane kategorie (etykiety) o charakterze jakościowym, generowane indukcyjnie; kategorie te miały charakter generalny i „na szybko” miały pozwolić ocenić, czego dotyczy sprawa – np. nadużycia seksualnego ze strony członka rodziny, osoby obcej, poznanej online czy może relacji o charakterze romantycznym;
- 8) **stanowisku podejrzanego przy pierwszym przesłuchaniu** – czy po przedstawieniu zarzutów przyznał się on do popełnienia czynu (choćby częściowo lub formalnie) i czy składał wyjaśnienia; to istotna zmienna ze względu na to, że pierwsze wyjaśnienia osoby podejrzanego mogą determinować w jakimś stopniu późniejsze podejście organów wymiaru sprawiedliwości do jej wiarygodności, podawanej wersji i potencjalnie wpływać na wynik postępowania; dodatkowo, jeżeli takie dane były dostępne (np. w uzasadnieniu wyroku sądu), odnotowywane było, czy sąd uznał wyjaśnienia oskarżonego za wiarygodne;
- 9) **liczbie świadków w postępowaniu przygotowawczym** – według liczby przeprowadzonych przesłuchań, przy czym każda osoba formalnie przesłuchana w charakterze świadka zliczana była jeden raz; jeżeli takie dane były dostępne, odnotowywane było, czy jacyś świadkowie zostali uznani przez sąd za niewiarygodnych;
- 10) **innych czynnościach i źródłach materiału dowodowego** zgromadzonego w postępowaniu przygotowawczym w danej sprawie – według podjętych czynności, dostarczonych opinii biegłych; dla każdej sprawy zliczane były kategorie źródeł i czynności dowodowych: rodzaje zleconych opinii (np. psychologiczne, psychiatryczne

i seksuologiczne, ale też genetyczne, informatyczne lub inne, które występowały w postępowaniu), typy przeprowadzonych czynności dowodowych (np. okazanie, oględziny miejsca, przeszukanie) albo dostarczonego materiału (np. wydruki korespondencji z komunikatorów); każdy rodzaj materiału dowodowego albo czynności dowodowej był zliczany jednokrotnie, jeżeli wystąpił w sprawie (jeżeli jakiś rodzaj czynności, np. przeszukanie i zatrzymanie rzeczy, realizowany był kilkakrotnie, było to odnotowane raz); ograniczenie zliczenia materiału dowodowego do występujących kategorii czynności (a nie zliczanie wszystkich czynności i śladów indywidualnie) podyktowane było względami merytorycznymi – zliczenie wszystkich czynności niekoniecznie daje lepsze zrozumienie zakresu czynności, jakie realnie przedsięwzięto, a znacznie komplikuje obraz danych i wprowadza liczne niejednoznaczności dotyczące sposobu liczenia śladów⁵⁶, przyczyn prowadzenia dodatkowych czynności itp.; natomiast ograniczenie analizy w tym zakresie do postępowania przygotowawczego (tak jak zliczanie świadków przesłuchanych w postępowaniu przygotowawczym) ma pozwolić na lepszą porównywalność spraw w ramach jednolicie analizowanej próby postępowań zakończonych na różnych etapach; z punktu widzenia praktyki śledczej czynności realizowane w postępowaniu przygotowawczym mają kluczowe znaczenie dla całości postępowania.

W toku analizy danych zebranych w powyższy sposób stosowane były zarówno techniki jakościowe, jak i ilościowe. Treściowa analiza badanych postępowań miała na celu wyodrębnienie kluczowych elementów stanów faktycznych i przedstawienie ich syntetycznego opisu jakościowego dla lepszego zrozumienia przeanalizowanych przypadków. Wprowadzone podziały jakościowe spraw służą przede wszystkim celom ilustracyjnym – aby umieścić je w odpowiednim kontekście sytuacyjnym. Analiza treściowa prowadzona była indukcyjnie, tj. bez przyjęcia z góry założonych kodów kategorii spraw tak, aby kategorie te wynikały bezpośrednio z zebranych danych. Wstępnie nadane kody były weryfikowane i poddane grupowaniu zgodnie z metodologią jakościowej analizy treściowej i tematycznej w naukach społecznych⁵⁷. W ramach analizy ilościowej dla zebranych danych (o ile pozwalała na to ich charakterystyka) przygotowane zostały podstawowe statystyki opisowe, a wybrane zmienne zostały poddane testom niezależności (chi-kwadrat Pearsona)⁵⁸.

⁵⁶ Typowym przykładem takiego problemu przy kodowaniu zmiennych jest próba dookreślenia, czy np. elementy ubrania sprawcy (zabezpieczone w postępowaniu) albo materiał biologiczny pobrany z kilku powierzchni w ramach jednego miejsca oględzin powinny być zliczane jako jeden, czy wiele śladów.

⁵⁷ V. Braun, V. Clarke, *Using thematic analysis in psychology*, „Qualitative Research in Psychology” 2006, vol. 3, no. 2; J.W. Creswell, *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*, Thousand Oaks 2014; *Doing criminological research*, P. Davies, P. Francis (ed.), London–Thousand Oaks, CA, 2018.

⁵⁸ S.H. Abu-Bader, *Using statistical methods in social science research: with a complete SPSS guide*, New York, NY, 2021; E.R. Babbie i in., *Badania społeczne w praktyce*, Warszawa 2019, s. 478.

4. Wyniki i analiza

4.1. Przebieg badania i charakterystyka spraw

Do Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości nadesłano akta 137 spraw prawomocnie zakończonych w latach 2017–2018 na etapie sądowym ($N = 92$) albo prokuratorskim ($N = 45$). Na podstawie jakościowej analizy nadesłanych spraw ostatecznie do próby zakwalifikowane zostały 132 postępowania. Zgromadzone manualnie dane poddano kodowaniu w arkuszu kalkulacyjnym w formacie .xlsx, a następnie analizie z użyciem metod jakościowych (analizie tematycznej, analizie treści i kodowaniu indukcyjnemu tam, gdzie miało to zastosowanie) oraz ilościowych (w tym opisowym analizom statystycznym i analizom korelacji).

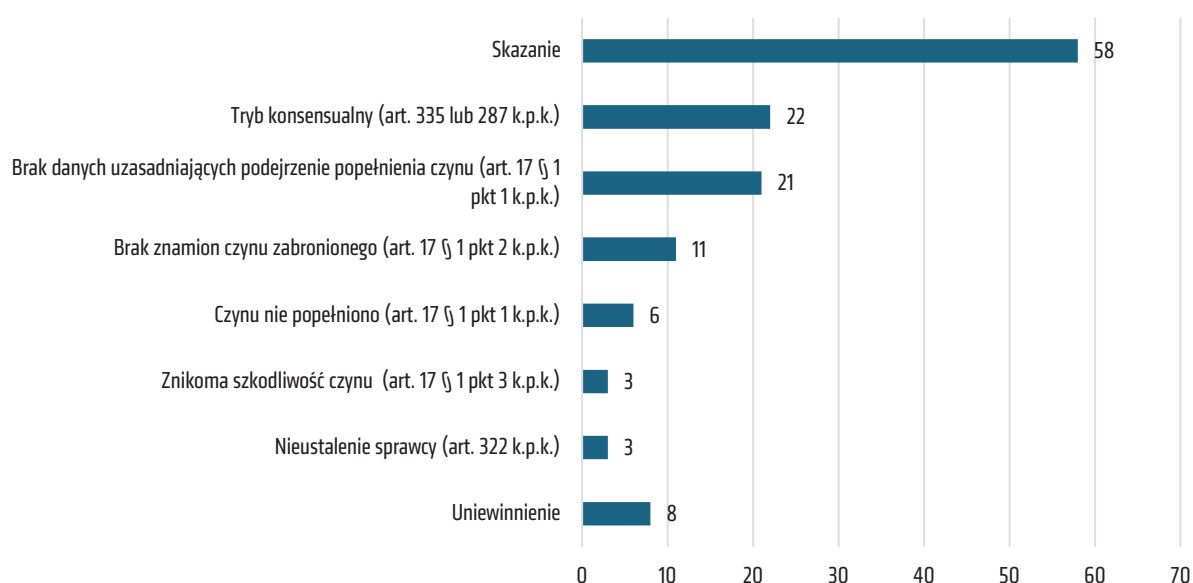
W sprawach uwzględnionych w niniejszych wynikach ($N = 132$) postępowania prowadzono z różnych kwalifikacji prawnych, często pozostających ze sobą w zbiegu realnym. Warto mieć na uwadze, że praktyka w zakresie formułowania zarzutów (np. w zakresie wyboru kwalifikacji pomiędzy art. 199 § 2 albo 3 k.k.) bywa różna w zależności od obszaru kraju i zwyczajów organizacyjnych panujących w danej jednostce sądu czy prokuratury, a nawet w zależności od wiedzy i opinii prawnych konkretnych osób odpowiedzialnych za dane postępowanie. Dlatego do trafności przedstawianych kwalifikacji należy podchodzić z pewną ostrożnością. Niemniej w analizowanej próbie postępowania prowadzono przede wszystkim z art. 200 § 1 k.k. (w 96 postępowaniach), art. 200 § 3 k.k. (23 postępowania), art. 199 § 2 lub 3 k.k. (14 postępowania), a ponadto z art. 200 § 4 k.k. i art. 200a § 1 lub 2 k.k. (po 9 postępowania), art. 201 k.k. (4 postępowania), art. 197 § 4 k.k. i art. 207 k.k. (po 3 postępowania), art. 204 § 3 k.k. (2 postępowania) oraz po 1 postępowaniu z art. 189 oraz art. 208 k.k.

4.2. Wynik postępowania

Wynik postępowania był kodowany na podstawie orzeczenia kończącego dane postępowanie. W razie skorzystania przez stronę z dostępnych środków odwoławczych uwzględniany był ostateczny, prawomocny rezultat postępowania. Wynik kodowany był jako skazanie,

uniewinnienie, skazanie w warunkach art. 335 albo art. 387 k.p.k. albo jako umorzenie (ze wskazaniem przyczyny i podstawy prawnej umorzenia). W przeanalizowanej próbie dominują sprawy, w których doszło do skazania oskarżonego (łącznie z trybami konsensualnymi w 80 postępowaniach).

Wykres 1. Udział poszczególnych sposobów zakończenia postępowania w badanej próbie ($N = 132$)

Powyższe dane zostały poddane dalszej kategoryzacji na potrzeby analizy ilościowej. Aby rozwiązać problem braku operacyjnych wskaźników skuteczności postępowania, wyróżnione zostały kategorie:

- skazania**, w tym również dobrowolne poddanie się karze, jako przejawy skuteczności postępowania w doprowadzeniu sprawcy do odpowiedzialności karnej ($N = 80$);
- uniewinnienia** oraz umorzenia z powodu braku cech przestępstwa lub znikomej społecznej szkodliwości czynu, które reprezentują sprawy dotyczące osób „niewinnych” – również, co do zasady, są to wyniki świadczące o skuteczności postępowania, o ile sprawa została wyjaśniona i np. uniewinnienie nie wynika z braków postępowania dowodowego ($N = 28$);
- umorzenia** i odmowy wszczęcia postępowania z powodu niewykrycia sprawcy oraz z powodu braku danych dostatecznie uzasadniających popełnienie czynu, które – w przypadku niedysponowania lepszymi zobiektywizowanymi danymi – mogą być roboczo traktowane jako przejawy nieskuteczności w postępowaniu dowodowym; w szczególności sprawy, w których nie ustalono sprawcy, należy uznać za nieskuteczne ($N = 24$).

Można zatem przedstawić ostrożny wniosek, że w większości (ponad 81%) analizowane postępowania były skuteczne w tym sensie, że czynności przeprowadzone w danej sprawie

pozwołyły ustalić okoliczności faktyczne na tyle, aby podjąć merytoryczną decyzję co do losu postępowania. Biorąc pod uwagę jedynie postępowania sądowe (oprócz ww. 80 skazań i 8 uniewinnień)⁵⁹, należy podkreślić, że to właśnie na etapie sądowym dochodziło do umorzeń niektórych spraw z uwagi na znikomą szkodliwość społeczną czynu. Wszystkie trzy takie sytuacje dotyczyły relacji romantycznych o charakterze seksualnym pomiędzy osobami młodymi, gdzie różnica wieku, np. 3 lat, sprawiała, że jedna z osób nie przekraczała 15. roku życia, a druga podlegała już odpowiedzialności karnej jako ponad siedemnastoletnia. Więcej informacji na ten temat zawartych jest w kolejnym podrozdziale niniejszego raportu.

4.3. Charakterystyka jakościowa analizowanych postępowań

Analizowane sprawy obejmowały różnorodne okoliczności faktyczne i charakterystykę środowiskową. Na podstawie ustalonych stanów faktycznych, opisów zgłaszanych czynów, orzeczeń kończących postępowania przygotowawcze i sądowe przeprowadzona została indukcyjna analiza jakościowa, prowadząca do zaklasyfikowania każdego z postępowań do charakteryzującej daną sytuację kategorii.

Uwzględnione zostały przede wszystkim relacja między pokrzywdzoną osobą a sprawcą nadużycia seksualnego oraz charakter sytuacji, w której doszło do popełnienia (lub domniemanego popełnienia) czynu zabronionego. Podziałowi na kategorie podlegały wszystkie postępowania w analizowanej próbie ($N = 132$) bez względu na wynik postępowania (w tym, czy faktycznie doszło do popełnienia czynu zabronionego – wówczas klasyfikacja była dokonywana na podstawie treści zgłoszenia w sprawie). Dane te zbiorczo zostały przedstawione w tabeli 3. Szczegółowe okoliczności faktyczne (w tym precyzyjne opisy nieprawidłowych zachowań seksualnych, zarzutów itp.) zostały jednak celowo pominięte w niniejszym opisie dla zminimalizowania ryzyka powtórnej wiktymizacji i w imię nieprolifracji informacji tego rodzaju jako szczególnie wrażliwych. Podane tu dane służą przede wszystkim umożliwieniu lepszego zrozumienia charakterystyki badanych spraw. Pogłębiona analiza jakościowa wykracza poza cel niniejszego badania.

Największą grupę w badanych postępowaniach stanowiły sprawy, w których do nadużycia seksualnego wobec osoby małoletniej dochodziło lub miało dochodzić ze strony osoby najbliższej (40% spraw). W tej kategorii najczęstszymi sprawcami byli wstępni – ojcowie, dziadkowie, osoby sprawujące faktyczną lub prawną opiekę nad małoletnimi (w tym np.

⁵⁹ Co do zasady, przyczyną uniewinnień zawsze było uznanie przez sąd, że zeznania świadków (w tym pokrzywdzonych) w sprawie są całkowicie albo częściowo niewiarygodne. Odnośnie do przyczyn uniewinnień jakościowe opisy wybranych spraw zostały przedstawione w dalszej części opracowania.

konkubenci matek). Wśród spraw nadużyć w rodzinie znajdowały się takie, w których dochodziło do rzeczywistej, niekiedy wieloletniej, przemocy seksualnej o różnorodnym przebiegu (od prezentacji treści seksualnej po niekonsensualne obcowanie płciowe). W analizowanej próbie obecne były jednak także sprawy, w których fakt molestowania seksualnego przez członka rodziny nie został w ogóle potwierdzony (przykładowo, gdy zawiadomienie dotyczyło podejrzanego zachowania dziecka, polegającego na obnażaniu się przed innymi dziećmi, co zdaniem zawiadamiającej osoby mogło świadczyć o molestowaniu w domu rodzinnym, a jednak nie znajdowało potwierdzenia⁶⁰). Część spraw opierała się na zgłoszeniach *de facto* fałszywych, w tle trwającego konfliktu rodzinnego czy rozwodowego⁶¹. W większości te sprawy były zakończone umorzeniem na etapie postępowania prokuratorskiego. Zdarzały się przy tym sytuacje, w których do uniewinnienia dochodziło na etapie sądowym – wówczas zwykle przyczyną uniewinnienia było ujawnienie nieszczerości świadków⁶². Jednocześnie jednak w 47% spraw, w których sprawcami mieli być członkowie rodziny osoby małoletniej, dochodziło do niebudzącego wątpliwości faktycznych skazania sprawcy.

Bardzo specyficzną kategorią, odpowiadającą za aż 18,9% wszystkich przeanalizowanych postępowań, były sytuacje, w których osoba pokrzywdzona, co do zasady, konsensualnie wchodziła w relację o podłożu seksualnym (zob. kategoria „relacje nastolatków” w tabeli 3). Większość takich spraw (90% z nich; 17,4% wszystkich spraw w badanej próbie) stanowiły sprawy dotyczące relacji romantycznych pomiędzy osobami przy niewielkiej różnicy wieku. Sprawy tego typu były stosunkowo homogeniczne i prowadzone w podobny sposób, bez większych trudności w wymiarze dowodowym. Z reguły były to relacje, w których młodsza dziewczyna (13–14-letnia) spotykała się ze starszym od siebie chłopakiem lub młodym mężczyzną⁶³ (w wieku od 17 do maksymalnie 25 lat). Rezultatem tych relacji w siedmiu postępowaniach było zajście nastolatki w ciążę, w następstwie czego (zwykle z zawiadomienia lekarza albo osób sprawujących opiekę nad małoletnią) wszczynane było postępowanie prokuratorskie, a następnie sądowe. Wszystkie te sprawy kończyły się skazaniem sprawcy – ojca dziecka. Warto podkreślić stygmatyzujący charakter takiego oskarżenia w kontekście zarzutu z art. 200 k.k. Pogłębiona analiza kryminologiczna tego rodzaju sytuacji wykracza poza ramy niniejszego raportu, jednak warto zasygnalizować potencjalną potrzebę dalszego

⁶⁰ Sprawa prowadzona była w Prokuraturze Rejonowej w Rudzie Śląskiej, sygn. PR 1 Ds. 639.2017.

⁶¹ Przykładowo, w sprawie, którą prowadziła Prokuratura Rejonowa Radom-Zachód, sygn. 4177-4. Ds. 1679.2022.

⁶² Przykładem takiej sprawy może być postępowanie prowadzone przez Sąd Rejonowy Katowice-Zachód w Katowicach (sygn. VIII 275/16), w której wujek małoletniej dziewczynki został fałszywie posądzony przez jej rodziców o nadużycie seksualne podczas sprawowania nad nią opieki. W sprawie okazało się, że rodzice kłamali z obawy przed skierowaniem przeciwko nim samym postępowania karnego po tym, jak pracownicy pomocy społecznej zauważyli u ich córki zaczerwienienia w okolicy krocza (najprawdopodobniej niezwiązane z żadnymi nadużyciami seksualnymi).

⁶³ W jednym postępowaniu relacja o charakterze seksualno-romantycznym była zawiązana między dwiema dziewczynami w wieku 14 i 20 lat (Sąd Rejonowy dla Warszawy-Pragi Południe, sygn. IV K 660/20).

badania dotyczącego tego rodzaju spraw i rozważenie ewentualnych interwencji prawnych. W trzech sytuacjach romantycznych relacji młodych nastolatków doszło do umorzenia postępowania z uwagi na znikomą szkodliwość społeczną czynu⁶⁴.

Oprócz relacji o charakterze romantycznym młodym nastolatkom zdarzało się także, rzekomo, podejmować konsensualne⁶⁵ kontakty o charakterze seksualnym ze starszymi osobami, w tym z osobą sprawującą opiekę nad nimi czy z inną znajomą osobą, o której jednak pokrzywdzone nie wypowiadały się jako o „partnerze”. Te sprawy zakończyły się jednak umorzeniem na etapie prokuratorskim, na stosunkowo wczesnych etapach z powodu braku danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia czynu.

Wyłączywszy sytuacje rodzinne i romantyczne, należy zauważyć, że 36,3% badanych postępowań dotyczyło sytuacji, w których osoba – co do zasady obca (nieznajomy spotkany online lub na ulicy), ale też będąca opiekunem faktycznym (np. nauczycielem, pracownikiem ośrodka wychowawczego) albo dalszym znajomym – dopuszczała się zachowań seksualnych wobec osoby małoletniej pokrzywdzonej. Ta grupa jest wyróżniona w tabeli 3, jako kategoria „drapieżne zachowania”, i była bardzo różnorodna: od sprawy mężczyzny molestującego młode nastolatki w autobusie komunikacji miejskiej⁶⁶ i kilku innych sytuacji ekshibicjonizmu ulicznego (karanego zwłaszcza z art. 200 § 4 k.k.), poprzez starszych mężczyzn umawiających się z młodymi nastolatkami przez Internet, po sytuacje, w których małoletnie pokrzywdzone były fizycznie zaatakowane lub zwabione do miejsca zamieszkania sprawcy i wykorzystane seksualnie⁶⁷. Co niezaskakujące, sprawy, w których napastnikiem seksualnym był obcy mężczyzna, nastroczały z reguły więcej trudności dowodowych i wymagały bardziej rozbudowanych czynności wykrywczych. Właśnie w tej grupie spraw dochodziło do ewentualnych umorzeń z powodu niewykrycia sprawcy, co niekoniecznie było spowodowane nieaktywnością organów postępowania czy upływem długiego czasu od zdarzenia. Przykładowo, w jednym z postępowań⁶⁸ prowadzonym z art. 197 § 4 k.k. doszło do umorzenia postępowania na podstawie art. 322 k.p.k., pomimo że pokrzywdzona zgłosiła zdarzenie od razu następnego dnia, a w sprawie przeprowadzono szereg czynności procesowych i operacyjnych. Zdarzały się jednak postępowania, w których

⁶⁴ Przykładem najlepiej chyba ilustrującym powody takich decyzji może być sprawa, w której do obcowania płciowego z osobą 14-letnią (trzy miesiące przed 15. urodzinami) doszło w dniu siedemnastych urodzin oskarżonego, z którym pozostawała ona w bardzo bliskiej relacji romantycznej. Sprawa została umorzona na etapie sądowym (Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy, sygn. V K 3458/19).

⁶⁵ Oczywiście określenie takich relacji mianem „konsensualnych” jest w tym miejscu pewnym uproszczeniem, albowiem uważa się, że osoby małoletnie przed osiągnięciem tzw. wieku zgody nie mogą wiążąco i legalnie wyrazić zgody na kontakty seksualne. Niemniej pod względem funkcjonalnym w badanych postępowaniach kontakty te nawiązywane były za przyzwoleniem, a niekiedy z inicjatywy osoby małoletniej.

⁶⁶ U sprawcy zdiagnozowano frotteryzm i ekshibicjonizm (Sąd Rejonowy w Białymstoku, sygn. XV K 814/16).

⁶⁷ Przykładowo, w sprawie, w której sąsiad zaprosił młodą nastolatkę do mieszkania pod pretekstem poczęstunku (Sąd Rejonowy w Rudzie Śląskiej, sygn. II K 139/21).

⁶⁸ Prowadzonym w Prokuraturze Rejonowej Katowice-Wschód w Katowicach, sygn. PR 1 Ds. 1933.2019.

dochodziło do szybkiego umorzenia pomimo stosunkowo mało rozbudowanych czynności wykrywczych i małej aktywności organów ścigania⁶⁹.

Bardzo specyficzną kategorią postępowań były sprawy ujęte w tabeli 3 jako „prowokacje” – nie występowały w nich rzeczywiste osoby pokrzywdzone, a zarzucane sprawcom czyny miały charakter usiłowań nieudolnych (zwykle doprowadzenia do obcowania płciowego z osobą małoletnią poniżej lat 15). W sześciu z analizowanych postępowań sprawa miała bowiem związek z działalnością osób lub grup identyfikujących się jako „łowcy pedofili”, którzy (z różnych pobudek) rozmawiali z potencjalnymi sprawcami za pośrednictwem Internetu. We wszystkich tych sprawach dochodziło do usiłowania spotkania się sprawcy z domniemaną pokrzywdzoną, a następnie do jego zatrzymania. We wszystkich tych sprawach sprawcy zostali skazani.

Postępowania umorzone wyraźnie z powodu upływu czasu i zatarcia się śladów pamięciowych stanowiły rzadkość. W jednej ze spraw pokrzywdzona zgłosiła fakt molestowania jej w przeszłości przez współwychowanków domu wychowawczego 9 lat wcześniej, jednak nie potrafiła wskazać żadnych istotnych okoliczności identyfikujących te sytuacje⁷⁰. W innej pokrzywdzona zgłaszała po 7 latach fakt molestowania jej przez nauczyciela zajęć pozalekcyjnych, jednak nie pamiętała szczegółów tych wydarzeń (jednak ten sam oskarżony został ukarany w odrębnym postępowaniu za inne zachowania wobec innych pokrzywdzonych)⁷¹. W jednym postępowaniu zaszły okoliczności powodujące przedawnienie się części zarzutów – oskarżony został skazany za niektóre swoje zachowania, a w równoległym postępowaniu również za przestępstwa seksualne wobec innych pokrzywdzonych, niemniej część zarzutów uległa przedawnieniu⁷². Sprawa jednak była prowadzona w czasie obowiązywania art. 101 k.k. w poprzednim brzmieniu (sprzed nowelizacji z 2023 r.), a pokrzywdzona ukończyła wówczas 30., choć nie ukończyła jeszcze 40. roku życia. W obecnym stanie prawnym wynik sprawy mógłby być zatem odmienny.

Można powiedzieć, że w tych kilku wymienionych wyżej sprawach na skuteczności postępowania zaważył upływ czasu. Na gruncie analizy jakościowej nie wydaje się to jednak ogólną determinantą skuteczności postępowań, ponieważ szereg postępowań – również zgłaszanych niekiedy po latach – kończył się dokładnym wyjaśnieniem sprawy i skazaniem sprawcy, zaś liczne inne sprawy zgłoszone w znacznie szybszym czasie kończyły się umorzeniem z różnych przyczyn.

⁶⁹ W jednej ze spraw małoletnia otrzymała telefon i wiadomość graficzną zawierającą niechciane treści o charakterze pornograficznym od obcego mężczyzny. Czynności wykrywcze ograniczyły się *de facto* do uzyskania oświadczenia, że osoba, na którą był zarejestrowany numer nadawcy, nic nie wie o sprawie (Prokuratura Rejonowa Radom-Wschód, sygn. PR 2 Ds. 1595.2017).

⁷⁰ Prokuratura Rejonowa Katowice-Wschód w Katowicach, sygn. 4110-1. Ds. 18.2022.

⁷¹ Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie, sygn. V K 147/19.

⁷² Sąd Rejonowy w Pruszkowie, sygn. II K 2080/21.

Tabela 3. Wynik postępowania (kategorie) w zależności od rodzaju relacji między sprawcą a pokrzywdzonym (osobą małoletnią), podzielonej na kategorie jakościowe (wyróżnione pod względem typologii sytuacyjnych)

Relacja	Skazanie	Umorzenie ⁷³	Uniewinnienie lub umorzenie ⁷⁴	Suma
Nadużycia w rodzinie	25	14	14	53
Brat/kuzyn	2	–	2	4
Wstępny	14	11	10	35
Wujek ⁷⁵	9	3	2	14
Prowokacje	6	–	–	6
Obcy	6	–	–	6
Drapieżne zachowania	30	7	11	48
Obcy	19	5	6	30
Opiekun	5	1	3	9
Znajomy	6	1	2	9
Relacje nastolatków	19	3	3	25
Opiekun	–	1	–	1
Relacja romantyczna	19	1	3	23
Znajomy	–	1	–	1
Suma	80	24	28	132

4.4. Pokrzywdzeni

W większości (w 97 postępowaniach) pokrzywdzona była pojedyncza osoba. W części postępowań w ogóle nie jednak nie sprecyzowano tożsamości osoby pokrzywdzonej. Mogło tak być z powodu np. umorzenia sprawy na bardzo wczesnym etapie lub wręcz w przypadku odmowy wszczęcia postępowania, które rozważano na podstawie ogólnikowego zawiadomienia, że np. „dzieciom w domu X dzieje się krzywda”. W kilku sprawach natomiast pokrzywdzeni nie istnieli – dotyczyło to sytuacji nieudolnego usiłowania nawiązania kontaktów seksualnych z małoletnimi (w szczególności w realiach swoistych prowokacji obywatelskich w Internecie, związanych z działaniami tzw. „łowców pedofilów” – w 6 postępowaniach). Natomiast

⁷³ Umorzenie z powodu nieustalenia sprawcy czynu albo z powodu braku danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie jego popełnienia – kategoria reprezentuje sytuacje, w których nie doszło do pełnego wyjaśnienia okoliczności sprawy.

⁷⁴ Umorzenie z powodu niepopełnienia czynu, braku znamion czynu zabronionego albo z powodu znikomej społecznej szkodliwości czynu – kategoria reprezentuje sytuacje, w których nie doszło do skazania, ale w których okoliczności sprawy zostały wyjaśnione.

⁷⁵ Kategoria „wujek” została zdefiniowana funkcjonalnie – jako faktyczni krewni lub powinowaci, ale także bliscy przyjaciele domu i inne osoby będące z osobą małoletnią w relacji, którą można by określić w ten sposób.

w 29 postępowaniach obecna była więcej niż 1 formalnie ustalona osoba pokrzywdzona. Należy pamiętać, że mogło to oznaczać bardzo różne sytuacje o różnorodnym ciężarze gatunkowym – zarówno takie, w których sprawca przestępstw seksualnych działał seryjnie (np. w sprawach, gdzie osoba odgrywająca rolę opiekuna nadużywała zaufania swoich podopiecznych), jak i sytuacje, w których jednym czynem pokrzywdzonych było kilka osób (np. gdy osoba o skłonnościach ekshibicjonistycznych realizowała swój popęd seksualny, masturbując się na placu zabaw). W części postępowań informacja o liczbie pokrzywdzonych była trudna do jednoznacznego ustalenia, w szczególności w przypadku niektórych postępowań prokuratorskich. Z reguły jednak w każdej sprawie występowała główna osoba pokrzywdzona (w szczególności ta, której dotyczyło pierwotne zawiadomienie) i w tym znaczeniu w badanych postępowaniach ujawniono 126 takich osób – 84,1% z nich stanowiły dziewczyny, a 15,8% chłopcy.

Wiek pokrzywdzonych został przeliczony dla momentu zdarzenia według ich daty końcowej – tj. na dzień, w którym według dostępnych w sprawie informacji nadużycia seksualne wobec tej osoby ustały. Obejmuje to zdarzenia o charakterze incydentalnym, które zamykały się w czasie jednego dnia. Najmłodsze osoby pokrzywdzone miały rocznikowo 2 lata w czasie zdarzenia, zaś najstarsze – 17 lat (i jest to oczywiście maksymalny wiek małoletniości w rozumieniu prawa). Średni wiek pokrzywdzonych w czasie zdarzenia wynosił 12 lat (mediana: 13 lat, odchylenie standardowe: około 4 lata), co wskazuje na koncentrację przypadków wokół wieku nastoletniego (a nie np. dziecięcego). Rozkład wieku był zróżnicowany ze względu na płeć:

- dla dziewczyn średni wiek w czasie zdarzenia wyniósł 12,5 roku (mediana: 14 lat, odchylenie standardowe: 3,5 roku),
- dla pokrzywdzonych chłopców średni wiek w czasie zdarzenia wyniósł 10 lat (mediana: 10,5 roku, odchylenie standardowe: 4,2 roku); chłopcy w chwili zdarzenia byli średnio o 2,5 roku młodszy niż dziewczęta.

Natomiast w momencie zgłoszenia zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa średni wiek dla wszystkich pokrzywdzonych wynosił 13 lat (mediana: 14 lat, odchylenie standardowe: 4,4 roku). Wiek ten również różnił się w zależności od płci:

- dziewczyny zgłaszały zdarzenia średnio w wieku 13,5 roku (mediana: 14 lat, odchylenie standardowe: 4,1 roku),
- chłopcy zgłaszali zdarzenia średnio w wieku 11,1 roku (mediana: 12 lat, odchylenie standardowe: 5,3 roku).

Ogólnie, struktura wieku pokrzywdzonych zgłaszających sprawę organom ścigania (lub których sprawa była zgłaszana np. przez opiekunów) była dość szeroka. Najmłodsze pokrzywdzone osoby w momencie zgłoszenia miały 2 lata (natychmiastowe zgłoszenia), najstarsze – do 25 lat (zgłoszenia opóźnione). Analiza wieku pokrzywdzonych w czasie zgłoszenia

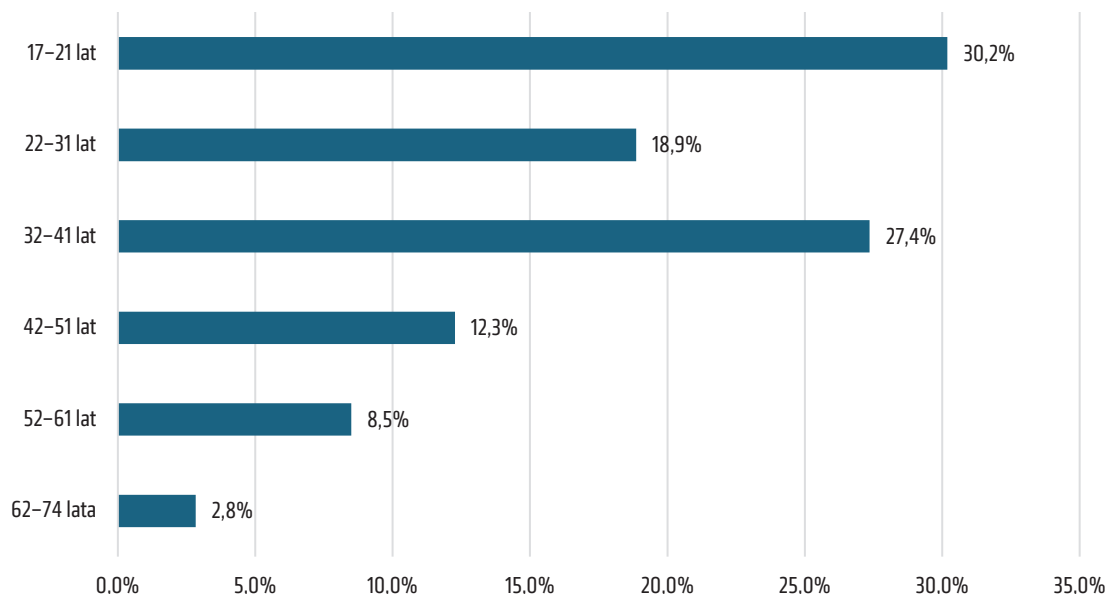
wyказuje niewielką skośność lewostronną ($-0,28$), co w praktyce oznacza, że więcej osób zgłaszało zdarzenie w wieku nieco późniejszym niż średni wiek zgłoszenia, ale wartości bardzo wysokie (np. 20–25 lat) są rzadkością.

4.5. Sprawcy

Sprawców w analizowanych postępowaniach identyfikowano jako osoby, którym przedstawiono zarzuty (niezależnie od wniesienia aktu oskarżenia do sądu). W pewnym zakresie uwzględniane były też dane o osobach podejrzewanych na etapie postępowania przygotowawczego, choć nie były im przedstawione zarzuty, ale tylko wówczas, gdy dane o takiej osobie były jednoznacznie znane. Z dostępnych danych o osobach podejrzewanych i podejrzanych oraz oskarżonych wynika, że byli nimi w dominującym stopniu mężczyźni (w 97% przypadków), choć zdarzały się sprawy dotyczące kobiet (w czterech sprawach, a zatem około 3% analizowanych spraw).

Średni wiek sprawców wynosił 33 lata, przy medianie 32 lat, co wskazuje na niewielką różnicę między średnią a środkową wartością rozkładu. Natomiast odchylenie standardowe na poziomie 13,92 wskazuje na znaczne zróżnicowanie wieku sprawców względem średniej. Dodatnia (prawostronna) skośność rozkładu danych na poziomie 0,87 świadczy o tym, że większość sprawców to osoby w wieku poniżej średniej. Dominacja osób młodszych jest wyraźna, biorąc pod uwagę, że sprawcy w wieku 17–21 lat stanowili 30% całej grupy. Tym samym pewna liczba mocno starszych sprawców zawyża średnią – rozpiętość wieku sprawców jest bardzo duża i wynosi 57 lat (od 17 do 74 lat dla najstarszych sprawców).

Wykres 2. Udział poszczególnych grup wiekowych sprawców w analizowanej próbie ($N = 106$)

Wśród 99 sprawców, dla których w toku postępowania ustalono dane o karalności, 19% było wcześniej karanych za różne przestępstwa (przeciwko mieniu, bezpieczeństwu w komunikacji, niekiedy przeciwko życiu i zdrowiu oraz narkotykowe), przy czym 5% w czasie zdarzenia było wcześniej karanych za inne przestępstwa seksualne na szkodę małoletnich.

4.6. Czas zdarzenia i czas zgłoszenia

Ważną zmienną stanowiła informacja o dacie zdarzenia oraz dacie zgłoszenia przestępstwa. Wartości te były kodowane w formie daty dziennej zgodnie z regułami opisanymi wcześniej w rozdziale 3 niniejszego raportu (przy opisie metodologii badania).

Biorąc pod uwagę początkową i końcową datę zgłaszanych nadużyć (tj. okres, przez który, według dostępnych danych, trwały zachowania rozciągnięte w czasie⁷⁶), należy podkreślić, że czas trwania nadużyć mieścił się w zakresie od 1 dnia do około 8 lat. Średni czas trwania ciągłych nadużyć seksualnych wynosił 278 dni (przy medianie 30 dni i odchyleniu standardowym na poziomie 550 dni), przy tym najczęstsze były przestępstwa o charakterze jednorazowym, jednodniowym (stanowiły one 35,6% wszystkich). Wyłączając je, ustalono, że średni czas trwania nadużyć o charakterze ciągłym to 434 dni (mediana 150 dni i odchylenie standardowe 635 dni). Dane charakteryzują się wysoką dodatnią skośnością (> 2), co w praktyce oznacza, że większość nadużyć seksualnych w analizowanych postępowaniach trwała kilka, kilkadziesiąt dni, natomiast nieliczne sprawy rozciągają się na wiele miesięcy i lat, co ma istotny wpływ na podane wartości średniej.

Jest to istotne o tyle, że czas, jaki upływał pomiędzy zdarzeniem a zgłoszeniem tego zdarzenia, można liczyć od początkowej lub końcowej daty przyjętej dla kwalifikacji danego czynu. Niezależnie od metodologii liczenia okresu pomiędzy zdarzeniem a zgłoszeniem, dominujące były zgłoszenia przestępstwa dokonane jeszcze tego samego dnia lub dnia następnego po zajściu.

- Licząc od początkowej daty czynu, średni okres do momentu zgłoszenia wynosił 580 dni (mediana: 128,5 i odchylenie standardowe na poziomie 1078 dni, skośność 2,6). Bez uwzględnienia zgłoszeń dokonanych tego samego lub następnego dnia średnio czas do zgłoszenia wynosił 690 dni (mediana 174 dni i odchylenie standardowe 1143 dni przy skośności 2,3).
- Licząc od końcowej daty czynu, średni okres do momentu zgłoszenia wynosił 301 dni (mediana 17 dni i odchylenie standardowe 760 dni, skośność 3,3). Z wyłączeniem za-

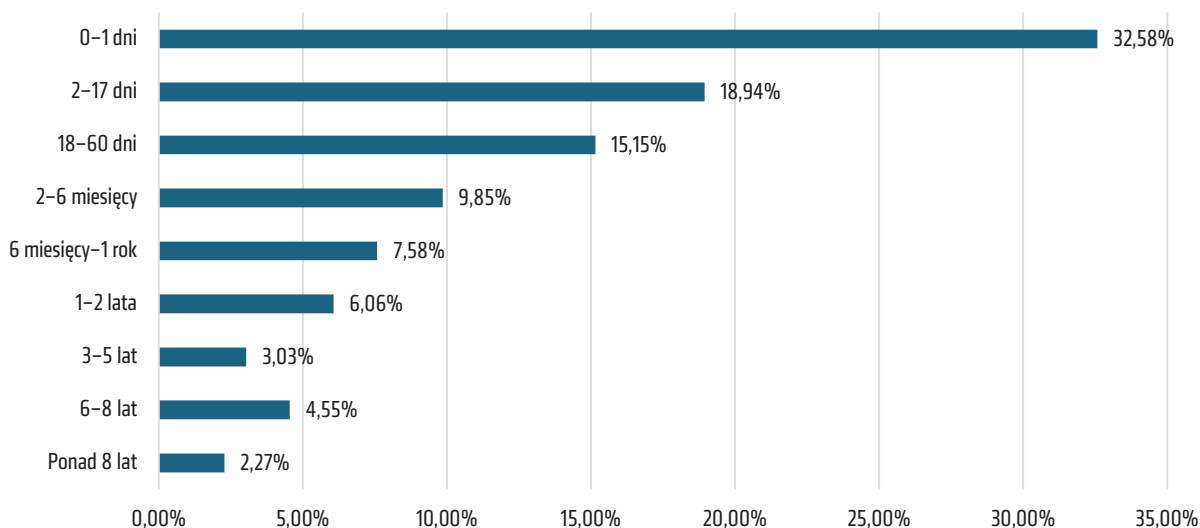
⁷⁶ Należy zwrócić uwagę, że wszystkie te sytuacje miały swoją specyfikę, a częstotliwość i ciężar gatunkowy nadużyć dokonywanych na przestrzeni wskazywanych okresów były różnorodne. Ponownie podkreślenia wymaga też to, że precyzyjne dane na ten temat nie zawsze były dostępne (w ogóle nieustalone lub przybliżone) w analizowanych postępowaniach. Sposób określania czasu popełnienia przestępstwa mógł też różnić się w praktyce różnych jednostek prokuratury.

chowań jednodniowych i zgłoszonych w ciągu pierwszej doby były to średnio 446 dni (mediana 49 dni i odchylenie standardowe 891 dni, skośność 2,6).

Oba sposoby liczenia okresu, jaki upływał między zdarzeniem a jego zgłoszeniem (według początkowej albo końcowej daty nadużyć), mogą dostarczyć danych do dalszej analizy i wybór metody w tym zakresie jest kwestią raczej merytoryczną niż obliczeniową. Z punktu widzenia praktyki śledczej i dowodowej racjonalne może być uwzględnienie czasu liczonego od końcowej daty nadużyć do momentu zgłoszenia, wówczas bowiem nadal istnieje realna możliwość gromadzenia wartościowego materiału dowodowego. Ten sposób liczenia będzie zatem przyjmowany dalej jako domyślny, choć analiza będzie prowadzona równolegle dla obu wariantów, zwłaszcza gdy zostanie to wyraźnie wskazane.

Podobnie jednak jak w odniesieniu do czasu trwania czynów stanowiących przedmiot analizowanych postępowań, rozkład danych jest niestandardowy. Dane dotyczące czasu, jaki upływał pomiędzy zdarzeniami a zgłoszeniem ich organom ścigania, charakteryzują się wysoką dodatnią skośnością. W kontekście podanych wartości średnich i median ogólnie oznacza to, że zdecydowana większość spraw jest zgłaszana szybko (na przestrzeni od 0 do kilkudziesięciu dni od ustania nadużyć), przy czym pojedyncze ekstremalnie duże opóźnienia mają istotny wpływ na średnią. W 32,5% spraw zgłoszenie nastąpiło w dniu zdarzenia lub dnia następnego. W 24% spraw zgłoszenie nastąpiło po upływie ponad pół roku. Niecałe 10% (13 postępowań) wszczęto po upływie ponad 1000 dni, przy czym najdłuższy okres, jaki upłynął między nadużyciami seksualnymi a zgłoszeniem tego organom ścigania, wynosił niecałe 13 lat. Nie stanowi to problemu z perspektywy niniejszego badania, jednak warto o tym pamiętać, gdyż podawanie samej wartości średniej może być mylące – „typowa” sprawa zgłaszana jest znacznie szybciej, niż wynikałoby to ze średniej (w tym wypadku znacznie bardziej użyteczna dla zrozumienia charakterystyki badanych spraw jest mediana czasu zgłoszenia).

Wykres 3. Czas między końcową datą zgłaszanego czynu zabronionego a dniem zgłoszenia jego popełnienia organom ścigania

4.7. Czynności dowodowe

W analizowanych postępowaniach wykorzystywano stosunkowo szeroki wachlarz czynności i źródeł dowodowych, przy czym dominującym elementem były źródła osobowe – zeznania świadków, wyjaśnienia oskarżonych, opinie biegłych. Zakres zlecanych opinii był uzależniony od specyfiki sprawy, aczkolwiek pewne kategorie biegłych pojawiały się praktycznie w każdym postępowaniu albo w dużej części postępowań. Klasycznie rozumiane ślady kryminalistyczne i dowody rzeczowe w analizowanych sprawach przestępstw seksualnych na szkodę małoletnich gromadzone były relatywnie rzadko – jeżeli wymagały tego okoliczności sprawy, były obecne. Była to, co zrozumiałe, kwestia bardzo wrażliwa w kontekście sytuacyjnym sprawy.

Odnosnie do wyjaśnień składanych w toku sprawy trzeba podkreślić, że formalne zarzuty przedstawiono w 93 ze 132 badanych postępowań. Podczas pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego w postępowaniu przygotowawczym 48 (51,6%) podejrzanych przyznawało się do popełnienia czynu (choćby częściowo). Znaczna większość przedstawiała swoje wyjaśnienia w sprawie – dotyczyło to 78,4% podejrzanych (i 100% spośród tych, którzy przyznali się do popełnienia czynu). Niewielu podejrzanych sprawców (8 osób) przyznało się do popełnienia czynu, jednocześnie odmawiając składania wyjaśnień. Natomiast spośród 45 podejrzanych, którzy nie przyznali się do popełnienia czynu, wyjaśnienia złożyło 33 (73%). W sprawach, w których takie dane były dostępne (np. w uzasadnieniu wyroku sądu), wyjaśnienia podejrzanych były uznane za niewiarygodne w 35 sprawach (w tym w 29 z 33, w których podejrzani nie przyznali się do popełnienia czynu i składali wyjaśnienia). W sprawach wszystkich osób (9), które nie przyznały się do popełnienia czynu i których wyjaśnieniom organ procesowy przyznał wiarygodność zostały uniewinnione (7) lub ich sprawa została umorzona ze względu na znikomą szkodliwość społeczną czynu (2). Należy jednak zwrócić uwagę, że jest to sytuacja stosunkowo typowa w polskich realiach procesowych i na tej podstawie nie powinno się wyciągać zbyt istotnych wniosków – przyznanie wiarygodności wyjaśnieniom oskarżonych mogło być bowiem *de facto* skutkiem (a nie przyczyną) powzięcia przez sąd przekonania o braku winy. Faktyczne przekonanie sądu w tej kwestii mogło być zaś ukształtowane na podstawie pozostałego materiału dowodowego i całokształtu okoliczności w sprawie.

Dodatkową ilustrację tych problemów może stanowić sprawa, w której podejrzany formalnie przyznał się do popełnienia czynu (odmówił składania wyjaśnień), po czym został uniewinniony na etapie postępowania sądowego, gdy okazało się, że obciążająca go pokrzywdzona zeznawała fałszywie. Jako powód wcześniejszego przyznania się podawał natomiast agresję i przymus ze strony przesłuchujących go funkcjonariuszy Policji. Nie przesądzając o tym, czy te twierdzenia były prawdziwe, podkreśla to jedynie niecelowość wyciągania

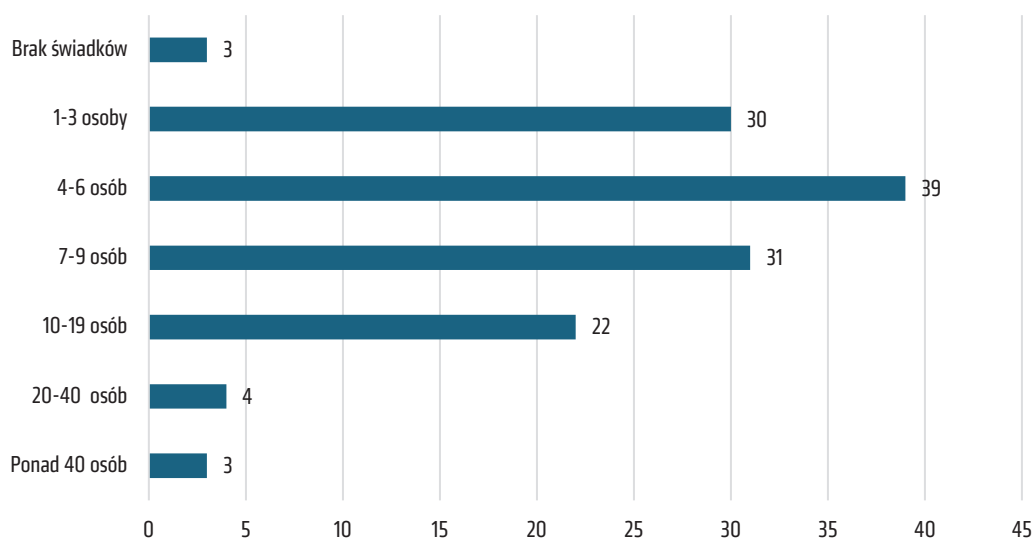
głębszych wniosków na podstawie kryterium przyznania się czy składania wyjaśnień przez podejrzanego (te oczywiście mogłyby podlegać wartościowym analizom jakościowym, także na gruncie kryminologicznym, niestety jednak przekraczałyby to ramy niniejszego badania).

Interesująca może być natomiast skala udziału świadków w analizowanych postępowaniach. W trzech postępowaniach nie został przesłuchany żaden świadek (wszystkie zakończone umorzeniem na etapie postępowania przygotowawczego). Liczba osób przesłuchanych w pozostałych sprawach wahała się od 1 do 95 – średnio 8 osób w postępowaniu (mediana 6, odchylenie standardowe 11,6). Dane o liczbie świadków przesłuchanych w badanych postępowaniach charakteryzuje bardzo wysoka dodatnia skośność (5,2), w rzeczywistości bowiem jedynie w kilku sprawach liczba świadków przekraczała kilkanaście osób (powyżej 20 świadków obecnych było w 6 postępowaniach). Najczęściej przesłuchiwane były 4 osoby (taka liczba świadków obecna była w 20 postępowaniach). Poniżej 10 świadków obecnych było w 103 postępowaniach (78% spraw).

Duża liczba świadków nie świadczy oczywiście o ich przydatności – często jest wręcz odwrotnie, gdy organ procesowy poszukuje dalszych źródeł dowodowych, gdy te dostępne nie dostarczają przydatnych informacji w sprawie. Analogicznie, mała liczba świadków przesłuchanych w sprawie również nie może świadczyć o wysokiej jakości zeznań.

Dobór osób przesłuchanych w toku postępowania podyktowany był zawsze okolicznościami sprawy. W sumie w 11 postępowaniach (8% spraw) sąd uznał zeznania istotnych w sprawie świadków za częściowo lub zupełnie niewiarygodne. Dwie z nich zakończyły się wydaniem wyroku skazującego (wersja podawana przez podejrzanego również nie była bowiem wiarygodna), natomiast w pozostałych 9 doszło do uniewinnienia lub umorzenia – były to te same sprawy, w których równolegle sąd uznawał wyjaśnienia oskarżonego za prawdziwe.

Wykres 4. Liczba spraw, w których przesłuchano określoną kategorią liczbę świadków w postępowaniu przygotowawczym

Odnosnie do innych czynności i źródeł dowodów należy zauważyć, że ogólnie w analizowanych postępowaniach brali udział liczni biegli, w szczególności z zakresu psychologii, psychiatrii i seksuologii. Opinie psychologiczne sporządzane w związku z przesłuchaniami małoletnich pokrzywdzonych i świadków (w trybie art. 185a lub art. 185b k.p.k.⁷⁷) były obecne w 107 postępowaniach. Brak takiej opinii stwierdzany był w zasadzie jedynie wówczas, gdy w toku sprawy małoletni nie byli przesłuchiwan. Natomiast opinie sądowo-psychiatryczne odnoszące się do stanu zdrowia oskarżonego były przygotowywane w 45 postępowaniach. W żadnej z tych opinii nie stwierdzono pełnej niepoczytalności sprawcy, choć w niektórych przypadkach wskazywano na ograniczenie zdolności poznawczych czy ograniczoną poczytalność np. z uwagi na przebieg choroby alkoholowej czy uzależnienie od innych substancji odurzających i związane z tym zmiany w ośrodkowym układzie nerwowym.

Wobec 33 sprawców zlecono wykonanie opinii seksuologicznych – z reguły jednak nie stwierdzano u nich zaburzeń na tle preferencji seksualnych. Parafile i zaburzenia zdiagnozowano w odniesieniu do 5 oskarżonych (czyli w 3,7% łącznie analizowanych spraw; 6,2% spośród tych zakończonych skazaniem). Zaburzenia o charakterze pedofilnym lub efebofilnym zdiagnozowano tylko w 3 przypadkach (w pozostałych dwóch zdiagnozowano odpowiednio ekshibicjonizm i inne zaburzenia preferencji seksualnych⁷⁸).

Bardzo częstym elementem badanych postępowań był komponent informatyczny – zabezpieczanie sprzętu elektronicznego (komputerów, telefonów, nośników pamięci) w toku przeszukania czy na podstawie dobrowolnego wydania rzeczy nastąpiło w 52 sprawach. W części z tych sytuacji (w 26 postępowaniach) do wyodrębniania i zabezpieczenia dowodów z nośników danych powoływani byli biegli z zakresu informatyki. Wyodrębnione tak materiały, zawierające potencjalnie nielegalne treści, ukazujące seksualne wykorzystanie małoletnich, poddano – w 2 sprawach – dodatkowej analizie przez biegłego z zakresu antropologii, którego zadaniem była ocena wieku rozwojowego osób ukazanych na fotografiach znalezionych w zasobach cyfrowych podejrzanego. Warto w tym miejscu podkreślić, że jest to prawidłowy sposób dokonywania takiej oceny – biegły z zakresu informatyki nie jest bowiem wykwalifikowany do oceny tego, czy znalezione treści przedstawiają małoletnich w trakcie czynności seksualnych. W części spraw (w 24 postępowaniach) sprzęt elektroniczny zabezpieczony u podejrzanego albo u osoby pokrzywdzonej poddawano oględzinom w trybie art. 207 k.p.k. bez udziału biegłego⁷⁹. Innym ważnym, obecnym w 37 postępowaniach elemen-

⁷⁷ Regułą było przestrzeganie procedury karnej w tym zakresie – we wszystkich sprawach, w których przesłuchiwan. byli małoletni, stosowano procedurę przesłuchania w tzw. bezpiecznym pokoju i przy udziale biegłego psychologa, który następnie sporządzał opinię dotyczącą psychologicznej wiarygodności świadka.

⁷⁸ Kod ICD-10 F65.8

⁷⁹ Oczywiście nie jest to praktyka prawidłowa z kryminalistycznego punktu widzenia, jednak szeroko obecna w polskich postępowaniach przygotowawczych. Więcej zob. m.in.: P. Lewulis, *Dowody cyfrowe: teoria i praktyka kryminalistyczna w polskim postępowaniu karnym*, Warszawa 2021.

tem rzeczowego materiału dowodowego były także wydruki korespondencji elektronicznej (przede wszystkim z komunikatorów internetowych). Treść korespondencji tego rodzaju była typowo wykorzystywana do skontekstualizowania i wsparcia procesu oceny wiarygodności wypowiedzi świadków i oskarżonych (np. co do wiedzy o tym, w jakim wieku była osoba pokrzywdzona). W części spraw dotyczących w szczególności sprawców kontaktujących się z pokrzywdzonymi drogą internetową występowało o dane telekomunikacyjne oraz dane od administratorów stron internetowych, w tym mediów społecznościowych (z różnym skutkiem).

Inne „klasyczne” rodzaje rzeczowego materiału dowodowego były rzadziej obecne. Oględziny miejsca przeprowadzone zostały w 5 postępowaniach, a ślady biologiczne do badań genetycznych zabezpieczano w 8 postępowaniach (jeżeli poddawano je badaniom, zwykle były to badania identyfikacyjne śladów nasienia zabezpieczonych na ubraniach pokrzywdzonej). W jednej ze spraw przeprowadzono testy ojcostwa dziecka⁸⁰. W 13 sprawach przeprowadzono okazanie wizerunku osoby podejrzewanej w celu rozpoznania przez świadków zdarzenia (co zrozumiale – w szczególności dotyczyło to spraw, w których podejrzany był osobą obcą wobec pokrzywdzonej). Jeżeli w sprawie zachodziła taka potrzeba śledcza, występowało także o dane z telekomunikacyjnych stacji przekaźnikowych (umożliwia to triangulację i pozycjonowanie miejsc logowania się telefonów komórkowych). Warte odnotowania jest także zlecenie – w jednej sprawie – ekspertyzy z zakresu kryminalistycznego badania pisma ręcznego⁸¹.

Wśród pozostałych innych elementów i czynności obecnych w analizowanych postępowaniach wymienić można zabezpieczenie dokumentacji medycznej (w 12 postępowaniach), zlecenie opinii toksykologicznej (w 1 sprawie) czy konfrontację przeprowadzoną w trybie art. 172 k.p.k. Co jednak szczególne i wysoce kontrowersyjne⁸², konfrontowano pokrzywdzoną i podejrzanego w sprawie (oboje w wieku nastoletnim), a przyczyną konfrontacji była próba ustalenia, czy miał on świadomość jej wieku (poniżej 15 lat).

Średnio w jednym postępowaniu występowały 3,08 kategorii czynności i źródeł dowodowych (mediana 3, odchylenie standardowe 2). Rozkład liczb rodzajów czynności przypadających ma stosunkowo niewielką skośność dodatnią (0,81). Ogólnie oznacza to, że przeciętną sprawę charakteryzują około trzy różne kategorie dowodów – np. opinia psychologiczna, opinia psychiatryczna i zabezpieczenie korespondencji elektronicznej. Natomiast nieliczne

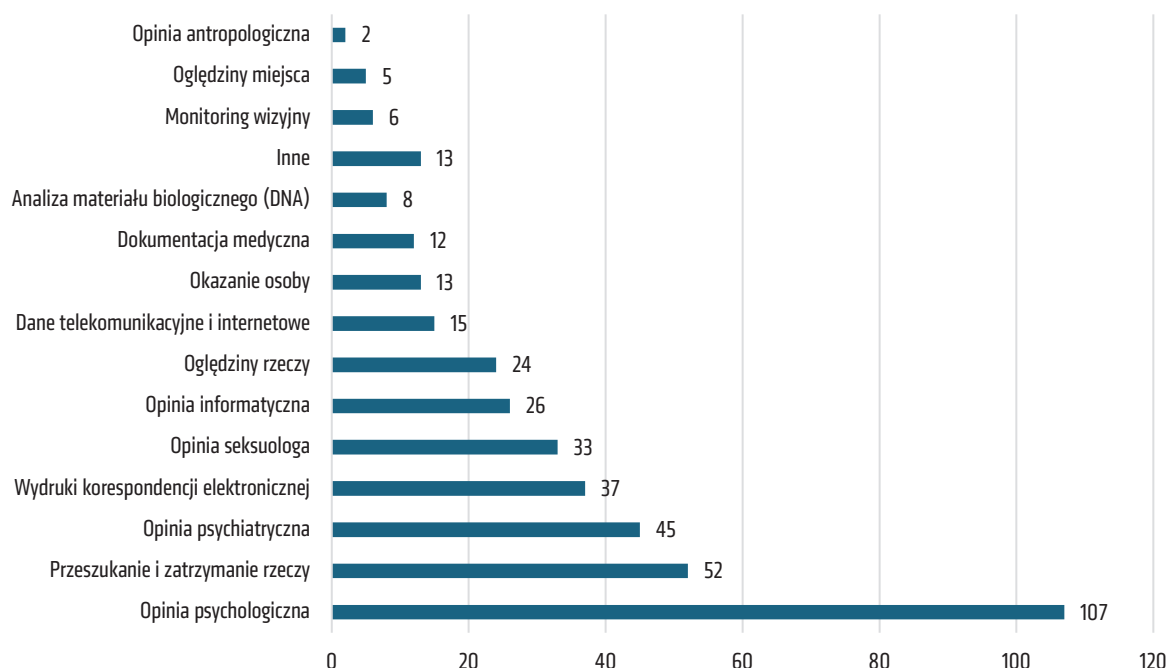
⁸⁰ Sprawa była prowadzona w zbiegu z art. 201 k.k. Badanie identyfikacyjne dało wynik pozytywny.

⁸¹ W sprawie potencjalnie istotnym dowodem wskazującym na winę oskarżonego o czyn z art. 200 § 1 k.k. była treść pamiętnika pokrzywdzonej. W sprawie podnoszono zarzut, że jest on sfalszowany przez matkę. Wykluczyła to jednak wykonana ekspertyza pismoznawcza.

⁸² Konfrontacja z pokrzywdzoną w tego typu sprawie może stwarzać warunki do wyłączenia swobody wypowiedzi i co do zasady nie należy przeprowadzać takiej czynności: J. Żylińska, *Prześlanki konfrontacji*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 2.

postępowania (z górnego przedziału zakresu) obejmowały nawet do 10 różnych form dowodów w bardziej skomplikowanych sprawach.

Wykres 5. Liczba postępowań, w których występowały określone rodzaje źródeł i czynności dowodowych (oprócz świadków i wyjaśnień podejrzanego)

Analizowane postępowania cechują się wyraźną przewagą dowodów osobowych (zeznania świadków, wyjaśnienia podejrzanego, opinie biegłych) nad dowodami rzeczowymi i „klasycznymi” śladami kryminalistycznymi, przy czym sama wielość świadków niekoniecznie świadczy o ich jakości czy skuteczności procesowej. Podstawowym elementem, niejako wymaganym ze względu na treść art. 185a i art. 185b k.p.k., były opinie psychologiczne pojawiające się we wszystkich sprawach z udziałem małoletnich pokrzywdzonych, w których byli oni przesłuchiвани. Również częste i ważne w kontekście badanych spraw były opinie psychiatryczne i seksuologiczne, ale ich obecność była już bardziej uzależniona od specyfiki oskarżonego. Wśród dowodów rzeczowych przeszukanie i analiza sprzętu elektronicznego (komputer, telefon) oraz korespondencja internetowa (wydruki komunikatorów) stanowią najczęściej występujące ślady materialne. Zabezpieczanie nośników cyfrowych nieraz wiąże się z powołaniem biegłego informatyka.

Szczegółowy zakres zleczanych opinii, specjalizacje powoływanych biegłych czy ewentualne zabezpieczenie innych materiałów (np. śladów biologicznych) stanowią jednak wynik rzeczowej analizy okoliczności sprawy. Obecność (lub brak) dowodów rzeczowych nie może być oceniana tak samo we wszystkich sprawach, chociażby łączyły je wspólne kwalifikacje prawne – istotniejsze wydają się tu bowiem komponent jakościowy i charakterystyka konkretnej sprawy. Z tego powodu trudno jest poddać tę kwestię czytelnej kwantyfikacji.

cji ilościowej. Na podstawie jakościowej analizy spraw objętych badaniem można jednak przedstawić ogólny wniosek, że prowadzący postępowania przygotowawcze i sądowe mieli często wiedzę o możliwych do przeprowadzenia czynnościach dowodowych i z nielicznymi wyjątkami z tych możliwości poprawnie korzystali.

4.8. Testy niezależności zmiennych

Celem niniejszej części tego raportu jest sprawdzenie, czy w poddanych analizie postępowaniach istnieje zależność między upływem czasu, jaki mija od zdarzenia do momentu zgłoszenia przestępstwa seksualnego na szkodę małoletniego, a wynikiem postępowania (zakodowanym kategorialnie), liczbą przesłuchanych świadków i czynności dowodowych. W tym celu zastosowanie może mieć klasyczny test niezależności (chi-kwadrat Pearsona, χ^2), który służy weryfikacji niezależności zmiennych i pozwala ustalić, czy proporcje w poszczególnych przedziałach (np. czasu, wyników, liczby dowodów) różnią się w istotny statystycznie sposób w zależności od innej zmiennej. Test chi-kwadrat porównuje rzeczywiste (zaobserwowane) rozłożenie spraw między wybranymi kategoriami z tym, czego można by oczekiwać w razie braku zależności (gdyby np. czas, liczba świadków czy liczba dowodów nie miały wpływu na wynik postępowania). Test nie wymaga spełnienia założeń o rozkładzie normalnym i dobrze nadaje się do wstępnej odpowiedzi na pytanie, czy później zgłaszane zdarzenia rozstrzygane są inaczej (lub czy postępowanie dowodowe przebiega odmiennie) niż w tych zgłaszanych szybciej. Jeżeli istotność testu (tzw. wartość p , ang. p -value) wynosi $< 0,05$, można mówić o istnieniu statystycznie istotnego związku między wybranymi zmiennymi (gdy rozkład jednej zmiennej zależy od drugiej). Jeżeli natomiast $p \geq 0,05$, ewentualne różnice między zaobserwowanymi wartościami mogą być sprawą przypadku. Należy podkreślić, że test ten nie rozstrzyga o przyczynowości ani o kierunkach ewentualnych zależności między zmiennymi, a odpowiada jedynie na pytanie o istnienie istotnego związku między nimi.

Wykonanie wskazanego testu wymagało podzielenia dostępnych danych na kategorie. W ramach niniejszych analiz zmienne dotyczące wyniku postępowania zakodowane zostały w ramach trzech kategorii (zgodnie z wcześniej przedstawionym uzasadnieniem). W ramach prezentacji wyników w formach tabelarycznych kategorie te zostały skrócone, z przyczyn redakcyjnych, i przedstawione jako skazania, uniewinnienia i umorzenia, gdzie:

- a) kategoria **skazania** obejmuje również dobrowolne poddanie się karze w trybie art. 335 lub art. 387 k.p.k.,
- b) kategoria **uniewinnienia** obejmuje również umorzenia z powodu stwierdzenia, że czynu nie popełniono (art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k.) lub że czyn nie zawiera znamion czynu

zabronionego (art. 17 § 1 pkt 1), albo w razie stwierdzenia znikomej społecznej szkodliwości czynu (art. 17 § 1 pkt 3 k.p.k.),

- c) kategoria **umorzenia** obejmuje umorzenia i odmowy wszczęcia postępowania z powodu niewykrycia sprawcy (art. 322 k.p.k.) lub z powodu braku danych dostatecznie uzasadniających popełnienie czynu (art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k.).

Powyższe kategorie stanowią oczywiście pewien rodzaj uproszczenia, które jednak stosunkowo trafnie pokazuje, czy w sprawie doszło do pełnego wyjaśnienia okoliczności faktycznych, czego efektem była stosowna decyzja procesowa. W sprawach, w których doszło do skazania lub uniewinnienia, dane zgromadzone w sprawie umożliwiały podjęcie takich decyzji, co może być przejawem skuteczności postępowania dowodowego. Natomiast w przypadku umorzeń wydanie orzeczenia stwierdzającego brak danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia czynu albo o umorzeniu z powodu niewykrycia sprawcy niejako wprost potwierdza, że okoliczności nie zostały w pełni wyjaśnione⁸³.

W prezentowanych tabelach są podane wartości zaobserwowane (z badanej próby) wraz z informacją o tzw. stopniach swobody (oznaczone jako *df*, z ang. *degrees of freedom*), które wskazują ile pól w tabeli porównawczej odnosi się do obserwacji niezależnych od pozostałych. To znaczy, ile komórek w tabeli może przyjąć dowolną wartość zanim pozostałe zostaną automatycznie określone sumami w wierszach i kolumnach. Ponieważ zarówno zmienna dotycząca wyniku postępowania jak i pozostałe zmienne były podzielone na trzy kategorie – liczba stopni swobody (*df*) we wszystkich testach wynosi 4. Taka wartość jest typowa dla tego rodzaju porównań i wystarczająca do przeprowadzenia wiarygodnego testu statystycznego. W teście uwzględniono też, aby każda z wartości oczekiwanych w komórkach tabeli kontyngencji przekraczała 5, co uprawnia do zastosowania testu chi-kwadrat Pearsona (mniejsze od 5 wartości oczekiwane powodują znaczny wzrost niepewności testu). Natomiast ogólną próbę analizowanych postępowań ($N = 132$) można uznać za wystarczającą dla rzetelnej oceny istnienia ewentualnych zależności.

W tabeli 4 zestawiono trzy kategorie czasu liczonego w dniach, jakie upłynęły od końcowej daty czynu do momentu jego zgłoszenia organom ścigania (0–14 dni, 15–180 dni, ponad 180 dni), z wynikiem postępowania, natomiast w tabeli 5 – dane w tych samych przedziałach, ale według czasu liczonego od początkowej daty zdarzenia przyjętej w kwalifikacji czynu. Wskazane kategorie czasowe wynikają, z jednej strony, z potrzeby zmiany czasu liczonego w dniach (zmiennej liniowej) na zmienną kategoryjną umożliwiającą przeprowadzenie testu

⁸³ Oczywiście należy pamiętać o potencjalnej charakterystyce rzeczywistej praktyki postępowań dochodzeniowo-śledczych, gdzie decyzja o umorzeniu z powodu braku danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia czynu może być wydana z bardzo różnych powodów (również w sytuacjach, gdy równie dobrze można byłoby stwierdzić, że czynu po prostu nie popełniono). Jednakże dokonywanie indywidualnej oceny każdego z badanych postępowań w ten sposób, wobec braku zobiektywizowanych kryteriów, byłoby bardzo silnie narażone na tzw. efekt badacza.

niezależności. Jest to zarazem podział merytoryczny wynikający z charakterystyki danych o liczbie dni, które upływały między zdarzeniem a zgłoszeniem (gdzie większość zgłoszeń dokonywanych była szybko, a tylko nieliczne postępowania dotyczyły spraw zgłoszonych po upływie długiego czasu).

Tabela 4. Zależność między czasem pomiędzy końcową datą czynu a zgłoszeniem jego popełnienia (podzielonym na trzy przedziały) a wynikiem postępowania (podział na kategorie)

Czas (data końcowa)	Skazanie	Uniewinnienie	Umorzenie	Suma
Od 0 do 14 dni	37	11	12	60
Od 15 do 180 dni	23	7	10	40
Ponad 180 dni	20	6	6	32
Suma	80	24	28	132
$\chi^2 = 0,514, df = 4, p = 0,972$				

Tabela 5. Zależność między czasem pomiędzy początkową datą czynu a zgłoszeniem jego popełnienia (podzielonym na trzy przedziały) a wynikiem postępowania (podział na kategorie)

Czas (data początkowa)	Skazanie	Uniewinnienie	Umorzenie	Suma
Od 0 do 14 dni	20	5	7	32
Od 15 do 180 dni	27	7	9	43
Ponad 180 dni	33	12	12	57
Suma	80	24	28	132
$\chi^2 = 0,590, df = 4, p = 0,964$				

Test chi-kwadrat w obu przypadkach ($p = 0,972$ i $p = 0,964$) nie wykazał statystycznie istotnej zależności między czasem zgłoszenia a wynikiem. Oznacza to, że w badanej próbie rozkład skazań, uniewinnień i umorzeń jest bardzo zbliżony w każdej z trzech grup czasu, a ewentualne różnice są przypadkowe z punktu widzenia testu chi-kwadrat.

W tabeli 6 zestawione są dane o liczbie świadków przesłuchanych w postępowaniach przygotowawczych w analizowanych sprawach (z podziałem na trzy przedziały) z wynikiem postępowania zakodowanym w sposób przedstawiony powyżej.

Tabela 6. Zależność między liczbą świadków przesłuchanych w postępowaniu przygotowawczym (podzieloną na przedziały) a wynikiem postępowania (z podziałem na kategorie)

Liczba świadków	Skazanie	Uniewinnienie	Umorzenie	Suma
0–3 osoby	18	8	7	33
4–9 osób	41	12	17	70
Ponad 10 osób	21	4	4	29
Suma	80	24	28	132
$\chi^2 = 2,994, df = 4, p = 0,558$				

Również w tym zestawieniu, jak wskazuje test chi-kwadrat ($p = 0,558$), rozbieżności między kategoriami nie są statystycznie istotne. Innymi słowy, w badanej próbie liczba świadków nie przekładała się bezpośrednio na szansę skazania, uniewinnienia czy umorzenia.

W tabeli 7 z wynikami postępowania zestawione zostały dane o liczbie rodzajów innych czynności i źródeł dowodowych (zliczonych w sposób przedstawiony we wcześniejszej części niniejszego opracowania).

Tabela 7. Zależność między liczbą rodzajów pozostałych czynności dowodowych (podzieloną na przedziały) a wynikiem postępowania (z podziałem na kategorie)

Rodzaje innych czynności dowodowych	Skazanie	Uniewinnienie	Umorzenie	Suma
0 lub 1	10	11	14	35
2 do 4	46	11	11	68
5 i więcej	24	2	3	29
Suma	80	24	28	132
$\chi^2 = 19,414$, $df = 4$, $p = 0,00065$				

Uzyskana statystyka chi-kwadrat ($\chi^2 = 19,41$) dała $p < 0,05$, co oznacza istnienie istotnej statystycznie różnicy w rozkładzie wyników. Można więc wnioskować, że im bardziej rozbudowany pakiet dowodów (≥ 5 kategorii), tym większe prawdopodobieństwo zakończenia sprawy skazaniem, a w przypadku niewielkiej liczby rodzajów dowodów (0–1 kategoria) częściej występuje umorzenie bądź uniewinnienie. Oczywiście test chi-kwadrat nie dowodzi przyczynowości, a jedynie wskazuje, że bogatszy materiał dowodowy idzie w parze z innym rozkładem rozstrzygnięć. Czy zatem sprawy zgłoszone szybciej albo w których zgłoszenie było opóźnione różnią się statystycznie pod względem stopnia rozbudowania materiału dowodowego? Wobec tego przeprowadzony został kolejny test zależności między czasem, jaki upływa między zdarzeniem a jego zgłoszeniem oraz liczbą kategorii czynności dowodowych w sprawie, w celu sprawdzenia, czy są one ze sobą w jakikolwiek sposób powiązane. Zestawienie przedstawiono w tabeli 8 (dla czasu liczonego od końcowej daty czynu) oraz tabeli 9 (dla czasu liczonego od początkowej daty zgłaszanych nadużyć seksualnych).

Tabela 8. Zależność między czasem między zdarzeniem a zgłoszeniem (liczonym od momentu końca czynu) a liczbą kategorii czynności i źródeł dowodowych w postępowaniu przygotowawczym

Czas (data końcowa)	0 lub 1	2 do 4	5 i więcej	Suma końcowa
Od 0 do 14 dni	15	30	15	60
Od 15 do 180 dni	13	18	9	40
Ponad 180 dni	7	20	5	32
Suma	35	68	29	132
$\chi^2 = 2,8$, $df = 4$, $p = 0,592$				

Tabela 9. Zależność między czasem między zdarzeniem a zgłoszeniem (liczonym od początku czynu) a liczbą kategorii czynności i źródeł dowodowych w postępowaniu przygotowawczym

Czas (data początkowa)	0 lub 1	2 do 4	5 i więcej	Suma końcowa
Od 0 do 14 dni	12	18	2	32
Od 15 do 180 dni	9	22	14	45
Ponad 180 dni	14	28	13	55
Suma	35	68	29	132
$\chi^2 = 7,838, df = 4, p = 0,099$				

W obu przypadkach wyniki testu chi-kwadrat ($p > 0,05$) wskazują, że nie zachodzi istotna statystycznie zależność między upływem czasu a złożonością materiału dowodowego. Oznacza to, iż w badanej próbie długość zwłoki w zgłoszeniu nie przełożyła się na różnice w liczbie kategorii dowodów; sprawy zgłaszane szybko i opóźnione nie różniły się statystycznie pod tym względem. Wynik ten wpisuje się w szerszy kontekst dotychczasowych ustaleń – także w zestawieniach „czas vs. wynik” i „liczba świadków vs. wynik” nie zaobserwowano istotnych powiązań. W świetle całości badania sugeruje to, że ani długi upływ czasu od zdarzenia, ani sama liczba kategorii dowodów nie stanowią samodzielnego czynnika determinującego skuteczność postępowania. Najpewniej przebiegu i rezultacie spraw decydują czynniki bardziej złożone, jak rodzaj nadużyć, szczegółowe okoliczności dowodowe oraz w jakim zakresie dowody te były przydatne i wiarygodne, a nie wyłącznie sama zwłoka w zgłoszeniu czy liczebność materiału dowodowego. Ogólnym wnioskiem, który można by przedstawić na tej podstawie, jest to, że skuteczność postępowania dowodowego (rozumiana jako zdolność organów wymiaru sprawiedliwości do wszechstronnego wyjaśnienia sprawy na podstawie zgromadzonych materiałów) jest determinowana bardziej jakością i treścią zgromadzonych dowodów niż ich liczbą.

5. Podsumowanie, ograniczenia i kluczowe wnioski

Głównym celem zrealizowanego w Instytucie Wymiaru Sprawiedliwości badania opisanego w niniejszym raporcie była analiza wpływu czasu, jaki mija między zdarzeniem a jego zgłoszeniem (w sprawach wybranych przestępstw seksualnych popełnionych na szkodę małoletnich, o których mowa w art. 33 Konwencji z Lanzarote), na skuteczność postępowania karnego. Badanie było realizowane w kontekście okresów przedawnienia karalności tych przestępstw wynikających z art. 101 § 4 k.k. i rozważań o ewentualnej potrzebie dostosowania tych okresów do opinii interpretacyjnej przygotowanej przez Komitet Konwencji z Lanzarote.

Wskazywano tam, że na potrzeby prawidłowej realizacji obowiązków wynikających z Konwencji strony muszą zapewnić, że okres przedawnienia karalności przestępstw seksualnych przeciwko małoletnim umożliwia realnie skuteczne ich ściganie także po osiągnięciu dorosłości przez osoby pokrzywdzone. Badanie zostało zatem zoperacjonalizowane tak, aby przede wszystkim zbadać, w jakim czasie zgłaszane są przestępstwa seksualne przeciwko małoletnim, jakie opóźnienia w stosunku do daty czynu występują realnie w Polsce w takich sprawach oraz w jaki sposób ewentualnie wpływa to na wynik postępowania karnego i skuteczność postępowania dowodowego.

Badanie objęło probabilistycznie dobraną próbę $N = 132$ postępowań sądowych i prokuratorskich w sprawach prowadzonych z art. 197 § 4, art. 199 § 2 i 3, art. 200 § 1, art. 200 § 3, art. 200 § 4 oraz art. 204 § 3 Kodeksu karnego. Analizowane sprawy zostały prawomocnie zakończone w latach 2017–2023 na terenie właściwości łącznie 20 sądów rejonowych (i odpowiadających im 24 jednostek organizacyjnych prokuratury) z terenów województw śląskiego, pomorskiego, podlaskiego i mazowieckiego. Województwa włączone do badania zostały wybrane na zasadzie doboru celowego na podstawie danych o liczbie stwierdzonych przestępstw seksualnych przeciwko małoletnim oraz o ich wykrywalności na terenie kraju, zaczerpniętych z Krajowego Systemu Informacji Policji. Jednostki sądowe uczestniczące w badaniu zostały dobrane losowo, z uwzględnieniem wag prawdopodobieństwa uczestnictwa w próbie powiązanych z zaludnieniem miast siedzib sądów rejonowych. Sygnatury analizowanych postępowań ostatecznie

uwzględnionych w próbie były dobrane losowo na podstawie danych przekazanych do IWS przez wybrane sądy i prokuratury. Próba 132 postępowań była wystarczająca do przeprowadzenia analiz ilościowych. Dane z sądów rejonowych i prokuratur analizowane były łącznie w ramach jednej populacji – główny cel badania dotyczył mechanizmów zależności pomiędzy czasem zgłoszenia a skutecznością postępowania.

Jak każde badanie, także to opisane w niniejszym raporcie charakteryzuje się szeregiem ograniczeń. Część z nich jest wynikiem potrzeby optymalizacji operacyjnej uwzględniającej warunki brzegowe prowadzonego badania, w szczególności czas i inne zasoby związane chociażby z faktycznymi możliwościami odnośnie do liczby akt zamawianych jednorazowo do siedziby IWS. Oczywistym ograniczeniem są trudności z uzyskaniem pełnej reprezentatywności analizowanej próby. Warto pamiętać, że rzeczywista pełna reprezentatywność próby jest trudna do osiągnięcia w badaniach aktowych m.in. ze względu na brak uniwersalnych kryteriów doboru spraw i brak ujednoliconych danych o populacji wszystkich postępowań. Niemniej w niniejszym badaniu zastosowane zostały techniki podnoszące reprezentatywność próby, polegające na mieszanym (celowo-losowym) doborze jurysdykcji objętych badaniem i w pełni probabilistycznym doborze poszczególnych spraw do próby. Łącznie 44 rejony sądowe i prokuratorskie uwzględnione w badaniu reprezentują różnorodne społecznie, ekonomicznie i geograficznie obszary Polski. W sensie proporcji liczba poddanych analizie spraw prokuratorskich i sądowych nie odzwierciedla struktury spraw w skali kraju. Częściowo jest to spowodowane trudniejszą (w stosunku do spraw sądowych) ścieżką uzyskiwania akt spraw prokuratorskich do analizy przez IWS. Ta dysproporcja nie dyskwalifikuje jednak wyników badania, ponieważ kluczowe pytanie dotyczy mechanizmu zależności między czasem a skutecznością postępowania. Proporcje poszczególnych spraw niekoniecznie zniekształcają wnioski o związku pomiędzy zmiennymi. Oznacza to jednak konieczność zachowania ostrożności przy próbach generalizowania uzyskanych wyników opisowych. Ryzyka związane z wpływem badacza na sposób kodowania danych były mitygowane przyjęciem – wszędzie, gdzie było to racjonalnie możliwe – zobiektywizowanych kryteriów kodowania zmiennych.

Wśród najważniejszych wniosków z przeprowadzonego badania należy wskazać, że w granicach przeanalizowanej próby:

- W większości badanych spraw udawało się dostatecznie wyjaśnić okoliczności faktyczne. Skazaniem zakończonych było 86,9% analizowanych postępowań sądowych. Tylko pojedyncze postępowania prokuratorskie kończyły się umorzeniem z powodu nieustalenia sprawcy.
- Średni wiek małoletnich pokrzywdzonych w czasie zdarzenia wynosił 12 lat (mediana 13 lat) i był nieco niższy dla chłopców (10 lat) niż dziewczynek (12,5 roku). Średni wiek małoletnich pokrzywdzonych w momencie dokonania zgłoszenia czynu organom ści-

gania wynosił 13 lat (mediana 14) i również był nieco niższy dla chłopców (11,1 roku) niż dla dziewczynek (13,5 roku).

- Średni wiek sprawców nadużyć seksualnych wynosił 33 lata (mediana 32 lata). Wśród sprawców dominowały osoby wcześniej niekarane (81%). Sprawcy, którzy byli wcześniej karani za podobne przestępstwa seksualne, występowali w 5% analizowanych postępowań. Parafilie i zaburzenia, w tym pedofilne, zdiagnozowano w odniesieniu do 5 oskarżonych (czyli w 3,7% łącznie analizowanych spraw; 6,2% spośród tych zakończonych skazaniem).
- Większość analizowanych postępowań dotyczyła nadużyć dokonanych (lub rzekomo dokonanych) przez innego członka rodziny (40% spraw) oraz drapieżnych zachowań seksualnych osób obcych lub znajomych (36,3% spraw). Jednocześnie istotna część postępowań (17,4%) dotyczyła relacji o charakterze romantycznym pomiędzy młodymi nastolatkami a osobami starszymi od nich, najczęściej o maksymalnie kilka lat.
- Najczęstsze były nadużycia o charakterze jednorazowym (35,6% spraw). Wśród przestępstw seksualnych rozciągniętych w czasie okres ich popełnienia mieścił się w zakresie od 1 dnia do 8 lat, przy czym średni czas trwania nadużyć wynosił 278 dni (mediana 30 dni). Większość nadużyć seksualnych w analizowanych postępowaniach trwała kilka, kilkadziesiąt dni, natomiast nieliczne sprawy rozciągają się na wiele miesięcy i lat, co ma istotny wpływ na podane wartości średniej.
- Średni czas między zajściem czynu (od jego początkowej daty) do momentu zgłoszenia tego organom ścigania wynosił 580 dni (mediana 128,5). Licząc od końcowej daty czynu, można wskazać, że średni okres do momentu zgłoszenia wynosił 301 dni (mediana 17 dni).
- Zdecydowana większość spraw jest zgłaszana szybko (na przestrzeni od 0 do kilkudziesięciu dni od ustania nadużyć), przy czym pojedyncze ekstremalnie duże opóźnienia mają duży wpływ na średnią. W 32,5% spraw zgłoszenie nastąpiło w dniu zdarzenia lub dnia następnego, a w 24% spraw – po upływie ponad pół roku.
- Niecałe 10% (13 postępowań) wszczęto po upływie ponad 1000 dni, przy czym najdłuższy okres, jaki upłynął między nadużyciami seksualnymi a zgłoszeniem tego organom ścigania, wynosił niecałe 13 lat.
- Podczas pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego w postępowaniu przygotowawczym, 48 (51,6%) podejrzanych przyznawało się do popełnienia czynu (choćby częściowo).
- Liczba osób przesłuchanych w charakterze świadków w postępowaniach przygotowawczych we wszystkich sprawach z analizowanej próby wahała się w zakresie od 0 do 95 osób – średnio 8 osób w postępowaniu (mediana 6 osób). Najczęściej przesłuchiwane były 4 osoby.

- W sumie w 11 postępowaniach (8% spraw) sąd uznał zeznania istotnych w sprawie świadków za częściowo lub zupełnie niewiarygodne.
- Przeciętną sprawę charakteryzują trzy różne kategorie źródeł i czynności dowodowych; przede wszystkim były to opinie psychologiczne, sądowo-psychiatryczne, zabezpieczone telefony i inny sprzęt elektroniczny oraz zabezpieczona korespondencja elektroniczna.
- Przeprowadzona analiza wykazała, że w badanej próbie wpływ czasu (liczonego od zdarzenia do zgłoszenia przestępstwa seksualnego na szkodę małoletniej osoby) nie jest powiązany ani z wynikiem postępowania ($p > 0,05$ w testach chi-kwadrat), ani z liczbą świadków czy liczbą kategorii innych dowodów w sprawie. Innymi słowy, ani szybkie zgłoszenie, ani wyraźne opóźnienie nie prowadziło – w sensie statystycznym – do wyraźnych różnic w szansach na skazanie albo uniewinnienie sprawcy czy umorzenie postępowania.
- Istnieje natomiast statystyczna zależność między liczbą kategorii dowodów zebranych w sprawie a wynikiem postępowania: w sprawach z bogatszym materiałem dowodowym (≥ 5 rodzajów czynności) częściej dochodziło do wyjaśnienia okoliczności sprawy i skazania.

Podsumowując, skuteczność postępowania dowodowego nie wydaje się wprost zależeć od krótkiego lub długiego upływu czasu pomiędzy zdarzeniem a zgłoszeniem. Ani szybkie zgłoszenie, ani wyraźne opóźnienie nie prowadziło – w sensie statystycznym – do wyraźnych różnic w sposobie zakończenia postępowania. Zamiast tego istotniejszą rolę wydają się odgrywać trudna do kwantyfikacji **jakość dowodów i wielowymiarowe okoliczności faktyczne**. Jednocześnie warto dostrzec, że analizowane zdarzenia zgłaszane były stosunkowo szybko. Pojedyncze sprawy zgłaszane były przez osobę pokrzywdzoną w okresie dorosłości. W kontekście celu badania – wpływu czasu ujawnienia przestępstw seksualnych z art. 101 § 4 k.k. na efektywność postępowania dowodowego – można stwierdzić, że długi upływ czasu w większości badanych przypadków nie przesądzał o niepowodzeniu postępowania. Natomiast rodzaj i rozległość materiału dowodowego, a za tym idąca skuteczność postępowania karnego, kształtują się elastycznie, w zależności od charakteru sprawy. Charakterystyka każdej sprawy (w tym zakres opóźnienia w jej ujawnianiu) jest uwarunkowana szeregiem czynników psychologicznych, społecznych i rodzinnych, które nie zostały poddane analizie w niniejszym badaniu. W ramach przyszłych badań warto pogłębić jakościowy wymiar analizy oraz przeprowadzić dalsze, poszerzone wieloczynnikowe analizy dotyczące charakteru zależności pomiędzy zmiennymi.

Niniejsze badanie dostarczyło natomiast cennych eksploracyjnych wskazówek co do braku wyraźnych korelacji pomiędzy dłuższym opóźnieniem w zgłoszeniu czynu a wynikiem postępowania. Pełniejsze wnioski wymagałyby dalszych badań z uwzględnieniem poszerzonej próby, lepiej zrównoważonego udziału spraw prokuratorskich i sądowych oraz rozbudowanej analizy wielowymiarowej.

Suplement A. Liczba przestępstw ze wskazanych w tabeli kwalifikacji prawnych, stwierdzonych na obszarze właściwości terenowej wskazanych komend Policji w latach 2017–2023, według danych z Krajowego Systemu Informacji Policji (informacja publiczna)

Jednostka Policji	Kwalifikacja prawna (Kodeks karny)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
KWP Bydgoszcz	Art. 197 § 4	1		1	1	1		
	Art. 199 § 2	1		3		1	2	6
	Art. 199 § 3	1	2			6	1	3
	Art. 200 § 1	74	77	77	74	80	70	72
	Art. 200 § 3	13	20	25	20	39	38	23
	Art. 200 § 4	7	3	7	3	3	10	10
	Art. 204 § 3		1		1			
KWP Białystok	Art. 199 § 2		1		1			
	Art. 199 § 3		1			3		1
	Art. 200 § 1	28	34	29	41	32	23	45
	Art. 200 § 3	7	5	6	6	12	6	8
	Art. 200 § 4	2		7	2	2	1	
KWP Gdańsk	Art. 197 § 4		2					1
	Art. 199 § 2	1	1	1	1		1	2
	Art. 199 § 3	1	11	3		22	9	
	Art. 200 § 1	150	112	146	99	102	104	96
	Art. 200 § 3	24	24	25	19	36	24	33
	Art. 200 § 4	4	5	5	5	1	2	2
	Art. 204 § 3		2					
KWP Gorzów Wlkp.	Art. 197 § 4		2				1	
	Art. 199 § 2	7			2	2	5	
	Art. 199 § 3		2	6	1	1	2	1
	Art. 200 § 1	43	47	44	33	49	73	34
	Art. 200 § 3	5	4	8	13	8	17	8
	Art. 200 § 4	5	4	1	5	2	2	3
	Art. 204 § 3		1					
	Art. 204 § 3		1					
KWP Katowice	Art. 197 § 4	1	1	2	1		1	
	Art. 199 § 2	1	2	6	4	7	1	3
	Art. 199 § 3	5	10	4	3	3	3	6
	Art. 200 § 1	182	156	182	172	185	177	179
	Art. 200 § 3	39	57	83	44	102	66	71

Jednostka Policji	Kwalifikacja prawna (Kodeks karny)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
	Art. 200 § 4	14	21	16	9	15	8	17
	Art. 204 § 3	1		1			1	1
KWP Kielce	Art. 199 § 2		1		1	3		1
	Art. 199 § 3	1	2	1		1		
	Art. 200 § 1	22	44	44	38	19	35	39
	Art. 200 § 3	3	10	7	9	9	12	16
	Art. 200 § 4	2	2	1		2	2	1
KWP Kraków	Art. 197 § 4		1					1
	Art. 199 § 2	1	1	6	1	10	2	6
	Art. 199 § 3			2		4	1	3
	Art. 200 § 1	80	97	87	117	111	100	75
	Art. 200 § 3	66	24	39	37	45	54	63
	Art. 200 § 4	5	14	21	8	7		3
	Art. 204 § 3			1			1	
KWP Łódź	Art. 197 § 4							18
	Art. 199 § 2						2	1
	Art. 199 § 3	5		2	5			1
	Art. 200 § 1	55	60	66	67	83	69	97
	Art. 200 § 3	23	12	18	24	20	31	36
	Art. 200 § 4	6	5	2	8	8	2	7
	Art. 204 § 3		1		1			
KWP Lublin	Art. 197 § 4				1			
	Art. 199 § 2		1	2			4	
	Art. 199 § 3	2	2	3		3	1	4
	Art. 200 § 1	44	55	50	58	62	79	53
	Art. 200 § 3	5	18	17	24	22	15	17
	Art. 200 § 4	7	2	2	4	5	10	6
	Art. 204 § 3	1		1				
KWP Olsztyn	Art. 197 § 4						1	
	Art. 199 § 2			1	1	1		1
	Art. 199 § 3	3	1		1	3	1	1
	Art. 200 § 1	37	54	56	57	61	56	69
	Art. 200 § 3	14	11	9	14	17	22	26
	Art. 200 § 4	4	4	9	3	7		3
KWP Opole	Art. 199 § 3		3		2			2
	Art. 200 § 1	21	27	24	19	35	27	23

Jednostka Policji	Kwalifikacja prawna (Kodeks karny)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
	Art. 200 § 3	18	9	6	9	16	22	22
	Art. 200 § 4	4	7	6		3	4	3
	Art. 204 § 3		1					
KWP Poznań	Art. 197 § 4					1	1	
	Art. 199 § 2	1	1	4	6	2		6
	Art. 199 § 3	5	2	3	8	1	2	1
	Art. 200 § 1	110	93	101	94	95	107	108
	Art. 200 § 3	10	14	18	30	59	43	31
	Art. 200 § 4	21	10	5	8	2	11	5
	Art. 204 § 3		3		3			
KWP Rzeszów	Art. 197 § 4						1	
	Art. 199 § 2	2	1	3		1	3	
	Art. 199 § 3	4	1	1	2	2	3	
	Art. 200 § 1	47	66	56	23	32	48	56
	Art. 200 § 3	5	48	25	22	17	23	22
	Art. 200 § 4	6	2	2	3	3	3	10
KWP Szczecin	Art. 197 § 4				1			
	Art. 199 § 2				2	1	1	2
	Art. 199 § 3	1	1	31	9	1	2	3
	Art. 200 § 1	47	90	66	69	75	79	95
	Art. 200 § 3	9	11	7	12	16	33	15
	Art. 200 § 4	5	11	4	4	4	6	7
KSP Warszawa	Art. 197 § 4				1	1	1	1
	Art. 199 § 2				1		1	3
	Art. 199 § 3	7	2	4	2	1		1
	Art. 200 § 1	87	63	101	68	75	89	83
	Art. 200 § 3	30	26	53	42	34	47	78
	Art. 200 § 4	12	6	7	7	7	6	11
	Art. 204 § 3			1				3
KWP Radom	Art. 197 § 4						1	
	Art. 199 § 2		1	1				
	Art. 199 § 3	2	3	1	2	1	1	2
	Art. 200 § 1	56	47	60	50	63	77	62
	Art. 200 § 3	11	12	30	28	37	31	21
	Art. 200 § 4	7	10	2	1	4	5	1
KWP Wrocław	Art. 197 § 4			1			1	3

Jednostka Policji	Kwalifikacja prawna (Kodeks karny)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
	Art. 199 § 2			1		1	3	4
	Art. 199 § 3	7	3	2	2		4	1
	Art. 200 § 1	106	84	129	94	92	93	103
	Art. 200 § 3	25	36	29	44	23	34	32
	Art. 200 § 4	7	5	10	10	7	9	3
	Art. 204 § 3				1			

Suplement B. Liczba przestępstw ze wskazanych w tabeli kwalifikacji prawnych, wykrytych na obszarze właściwości terenowej wskazanych komend Policji w latach 2017–2023, według danych z Krajowego Systemu Informacji Policji (informacja publiczna)

Jednostka Policji	Kwalifikacja prawna (Kodeks karny)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
KWP Bydgoszcz	Art. 197 § 4	0		1	1	1		
	Art. 199 § 2	1		3		1	2	6
	Art. 199 § 3	1	2			6	1	3
	Art. 200 § 1	68	72	74	74	76	64	69
	Art. 200 § 3	11	12	15	15	30	28	15
	Art. 200 § 4	6	2	3	3	2	8	10
	Art. 204 § 3		1		1			
KWP Białystok	Art. 199 § 2		1		1			
	Art. 199 § 3		1			3		1
	Art. 200 § 1	28	33	25	39	32	22	43
	Art. 200 § 3	3	1	4	3	10	3	8
	Art. 200 § 4	2		7	2	1	1	
KWP Gdańsk	Art. 197 § 4		2					1
	Art. 199 § 2	1	1	1	1		1	2
	Art. 199 § 3	1	11	3		22	8	
	Art. 200 § 1	141	106	135	95	90	95	93
	Art. 200 § 3	13	14	17	12	23	19	23
	Art. 200 § 4	4	4	4	2	1	2	1
	Art. 204 § 3		2					
KWP Gorzów Wlkp.	Art. 197 § 4		2				1	
	Art. 199 § 2	7			2	2	5	
	Art. 199 § 3		2	6	1	1	2	1
	Art. 200 § 1	41	39	42	31	47	70	33
	Art. 200 § 3	3	2	4	8	7	14	6
	Art. 200 § 4	2	1	0	3	2	2	3
	Art. 204 § 3		1					
KWP Katowice	Art. 197 § 4	1	1	4	1		1	
	Art. 199 § 2	1	2	6	4	7	1	3
	Art. 199 § 3	5	9	4	3	3	3	6
	Art. 200 § 1	175	140	164	168	177	166	169
	Art. 200 § 3	27	29	61	27	78	47	54

Jednostka Policji	Kwalifikacja prawna (Kodeks karny)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
	Art. 200 § 4	6	14	11	7	10	7	17
	Art. 204 § 3	1		1			1	1
KWP Kielce	Art. 199 § 2		1		1	3		1
	Art. 199 § 3	1	2	1		1		
	Art. 200 § 1	22	41	42	33	16	34	38
	Art. 200 § 3	1	8	6	4	5	5	10
	Art. 200 § 4	0	1	1		2	2	1
KWP Kraków	Art. 197 § 4		1					1
	Art. 199 § 2	1	1	6	1	10	2	6
	Art. 199 § 3			2		4	0	2
	Art. 200 § 1	75	90	78	113	108	92	72
	Art. 200 § 3	61	16	29	24	34	39	49
	Art. 200 § 4	4	13	15	6	5		1
	Art. 204 § 3			1			1	
KWP Łódź	Art. 197 § 4							18
	Art. 199 § 2						2	1
	Art. 199 § 3	5		2	4			1
	Art. 200 § 1	51	58	64	61	77	66	88
	Art. 200 § 3	15	7	13	18	10	18	26
	Art. 200 § 4	6	5	1	4	6	2	7
	Art. 204 § 3		1		1			
KWP Lublin	Art. 197 § 4				1			
	Art. 199 § 2		1	2			4	
	Art. 199 § 3	2	1	3		3	1	4
	Art. 200 § 1	40	48	45	56	60	72	49
	Art. 200 § 3	3	10	10	14	13	7	11
	Art. 200 § 4	6	1	1	4	4	9	5
	Art. 204 § 3	1		1				
KWP Olsztyn	Art. 197 § 4						1	
	Art. 199 § 2			1	1	1		1
	Art. 199 § 3	2	0		1	3	1	1
	Art. 200 § 1	31	52	53	56	59	54	66
	Art. 200 § 3	3	7	9	7	15	16	18
	Art. 200 § 4	3	2	7	3	7		3
KWP Opole	Art. 199 § 3		3		2			2
	Art. 200 § 1	21	23	22	17	35	27	21

Jednostka Policji	Kwalifikacja prawna (Kodeks karny)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
	Art. 200 § 3	16	5	3	9	10	17	18
	Art. 200 § 4	2	6	3		2	4	2
	Art. 204 § 3		1					
KWP Poznań	Art. 197 § 4					1	1	
	Art. 199 § 2	1	1	4	5	1		6
	Art. 199 § 3	5	2	3	8	1	2	1
	Art. 200 § 1	105	92	95	91	91	101	105
	Art. 200 § 3	5	12	14	21	47	28	24
	Art. 200 § 4	21	9	3	7	1	10	5
	Art. 204 § 3		3		3			
KWP Rzeszów	Art. 197 § 4						1	
	Art. 199 § 2	2	1	3		1	3	
	Art. 199 § 3	4	1	1	2	2	3	
	Art. 200 § 1	43	65	53	21	28	43	54
	Art. 200 § 3	3	37	19	14	10	16	17
	Art. 200 § 4	4	0	2	1	2	3	9
KWP Szczecin	Art. 197 § 4				1			
	Art. 199 § 2				2	1	1	2
	Art. 199 § 3	1	1	31	9	1	2	3
	Art. 200 § 1	46	86	64	70	75	77	89
	Art. 200 § 3	4	6	4	9	11	26	8
	Art. 200 § 4	5	7	4	4	2	5	6
KSP Warszawa	Art. 197 § 4				1	1	1	1
	Art. 199 § 2				1		1	3
	Art. 199 § 3	7	2	3	2	1		1
	Art. 200 § 1	81	48	91	59	68	78	74
	Art. 200 § 3	24	18	40	31	32	41	65
	Art. 200 § 4	8	2	4	4	4	2	8
	Art. 204 § 3			1				3
KWP Radom	Art. 197 § 4						1	
	Art. 199 § 2		1	1				
	Art. 199 § 3	1	3	1	2	1	1	2
	Art. 200 § 1	54	45	60	45	62	71	56
	Art. 200 § 3	7	9	20	21	24	24	13
	Art. 200 § 4	7	8	0	1	4	4	1
KWP Wrocław	Art. 197 § 4			1			1	3

Jednostka Policji	Kwalifikacja prawna (Kodeks karny)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
	Art. 199 § 2			1		1	3	4
	Art. 199 § 3	7	3	1	2		4	1
	Art. 200 § 1	101	82	120	91	91	85	102
	Art. 200 § 3	17	27	19	28	16	22	26
	Art. 200 § 4	4	3	7	8	4	7	3
	Art. 204 § 3				1			

Suplement C. Lista sygnatur spraw uwzględnionych w próbie badawczej (nadesłanych do IWS do 10 grudnia 2024 r.)

Jednostka	Sygnatura	Kwalifikacja prawna (Kodeks karny)
Prokuratura Okręgowa w Częstochowie	I Ds. 52.2018	Art. 204 § 3
Prokuratura Okręgowa w Łomży	PO I Ds. 12.2019	Art. 200 § 1
Prokuratura Okręgowa w Ostrołęce	PO I Ds. 99.2017	Art. 200 § 1
Prokuratura Rejonowa Częstochowa-Południe	PR 2 Ds. 688.2020	Art. 200 § 1, art. 197 § 4
	PR 3 Ds. 919.2019	Art. 204 § 3, art. 189
Prokuratura Rejonowa Częstochowa-Północ	PR 1 Ds. 2406.2019	Art. 200 § 1
	4088-4. Ds. 2093.2023	Art. 199 § 2 lub 3
	4088-6. Ds. 646.2022	Art. 200 § 1
	4088. Ds. 790/22	Art. 200 § 1
Prokuratura Rejonowa Katowice-Wschód w Katowicach	4110-1. Ds. 90.2023	Art. 197 § 4
	PR 1 Ds. 5.2020	Art. 200 § 1
	4110-1. Ds. 18.2022	Art. 200 § 1
	PR 1 Ds. 193/2021	Art. 200 § 1
	4111 4 Ds. 1935/23	Art. 200 § 4
Prokuratura Rejonowa Radom-Wschód	PR 2 Ds. 393.2019	Art. 200 § 3, art. 200a
	PR 2 Ds. 1402.2019	Art. 200 § 3
	PR 2 Ds. 1595.2017	Art. 200 § 3
	4176-4. Ds. 1351.2022	Art. 200 § 1
	4176-4. Ds. 1388.2023	Art. 200 § 1
	PR 2 Ds. 967.2021	Art. 200 § 3
	4176-5. Ds. 105.2021	Art. 200 § 1
Prokuratura Rejonowa Radom-Zachód	PR 1 Ds. 1428.2019	Art. 200 § 1
	4177-4. Ds. 1679.2022	Art. 200 § 1
	PR 1 Ds. 2239.2018	Art. 200 § 1
	4177-5. Ds. 922.2022	Art. 200 § 1
	PR 2 Ds. 969.2020	Art. 200 § 1
Prokuratura Rejonowa Radom-Wschód w Radomiu	4176-5. Ds. 782.2023	Art. 200 § 1
Prokuratura Rejonowa w Cieszyńie	PR 1 Ds. 1954.2019	Art. 200 § 3
	4084-4. Ds. 1864.2022	Art. 200 § 4
	PR 1 Ds. 1933.2019	Art. 197 § 4
	4084-5. Ds. 1845.2023	Art. 200 § 1
	PR 2 Ds. 1310.2020	Art. 200 § 3
	PR 2 Ds. 915.2018	Art. 200 § 1

Jednostka	Sygnatura	Kwalifikacja prawna (Kodeks karny)
Prokuratura Rejonowa w Rudzie Śląskiej	PR 1 Ds. 103.2019	Art. 200 § 1
	PR 1 Ds. 499.2018	Art. 200 § 1
	PR 1 Ds. 576.2019	Art. 200 § 1
	PR 1 Ds. 316.2018	Art. 200 § 1
	PR 1 Ds. 639.2017	Art. 200 § 1
Prokuratura Rejonowa w Słupsku	PR 1 Ds. 923.2021	Art. 200 § 1
	PR 1 Ds. 238.2017	Art. 200 § 1
	4069-5. Ds. 106.2021	Art. 200 § 1
Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie	III K 494/16	Art. 200 § 1
	V K 1289/19	Art. 200 § 1
	IV K 1247/13	Art. 200 § 1
	V K 3458/19	Art. 200 § 1
	V K 147/19	Art. 200 § 1
Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie	V K 659/12	Art. 200 § 1
	III K 877/17	Art. 200 § 1
	IV K 660/20	Art. 200 § 1
	III K 902/19	Art. 200 § 1
	III K 1129/16	Art. 200 § 1, 3
	IV K 1156/16	Art. 200 § 3, 4
	IV K 633/23	Art. 200 § 4, art. 200a
Sąd Rejonowy Katowice-Wschód w Katowicach	III K 145/22	Art. 200 § 3, art. 200a
	IV K 954/20	Art. 200 § 1, 3, art. 200a
	IV K 654/18	Art. 199 § 2 lub 3
	IV K 606/16	Art. 199 § 2 lub 3
	IV K 236/19	Art. 200 § 1, art. 201
	IV K 287/17	Art. 200 § 1
Sąd Rejonowy Katowice-Zachód w Katowicach	III K 1089/16	Art. 200 § 1
	III K 659/15	Art. 200 § 4
	III K 124/23	Art. 200 § 3
	III K 854/11	Art. 200 § 1, art. 198
	III K 496/17	Art. 200 § 1
	III K 60/23	Art. 200 § 4
	VIII K 514/15	Art. 200 § 1, art. 199 § 2 lub 3
	VIII 275/16	Art. 200 § 1
	VIII K 496/21	Art. 200 § 3
Sąd Rejonowy w Augustowie	VI K 126/17	Art. 200 § 1, art. 201, art. 207

Jednostka	Sygnatura	Kwalifikacja prawna (Kodeks karny)
Sąd Rejonowy w Białymstoku	III K 1130/18	Art. 200 § 1
	XV K 814/16	Art. 200 § 1
	III K 2362/21	Art. 200 § 1, 3,4, art. 200a
	III K 924/19	Art. 200 § 1
	III K 2140/18	Art. 199 § 2 lub 3
Sąd Rejonowy w Cieszynie	II K 1204/23	Art. 200 § 1
	II K 1470/21	Art. 200 § 1
	II K 1207/17	Art. 200 § 1, art. 201
	II K 1495/22	Art. 200 § 1
	II K 1765/2019	Art. 200 § 1
Sąd Rejonowy w Częstochowie	XVI K 14/20	Art. 200 § 4
	III K 687/17	Art. 200 § 1
	XI K 853/19	Art. 200 § 3
	XVI K 115/20	Art. 199 § 2 lub 3
	XVI K 522/22	Art. 200 § 3, art. 207
	IV K 948/20	Art. 199 § 2 lub 3
	IV K 696/18	Art. 200a, art. 199 § 2 lub 3
	XVI K 17/19	Art. 200 § 1
	IV K 658/17	Art. 200 § 1, art. 199 § 2 lub 3
	XI 507/17	Art. 200 § 1
	XVI K 947/17	Art. 200 § 1
	IV K 1076/18	Art. 200 § 1, art. 199 § 2 lub 3, art. 207
Sąd Rejonowy w Gdyni	II K 796/16	Art. 200 § 1
	II K 531/17	Art. 200 § 1, 3, art. 200a
	IX K 407/22	Art. 200 § 1
	IX K 693/18	Art. 200 § 1
	III K 789/2019	Art. 200 § 1
	IX K 1157/18	Art. 200 § 1
	II K 104/17	Art. 200 § 1
	II K 403/21	Art. 200 § 3, art. 200a
	IX K 1136/17	Art. 200 § 1, 3
Sąd Rejonowy w Łomży	II K 588/18	Art. 200 § 1
	VII K 157/20	Art. 201
	II K 375/21	Art. 200 § 1, art. 199 § 2 lub 3
	VII K 141/19	Art. 200 § 1
	VII K 257/18	Art. 200 § 1, 4
	II K 12/23	Art. 200 § 1

Jednostka	Sygnatura	Kwalifikacja prawna (Kodeks karny)
Sąd Rejonowy w Pruszkowie	II K 1745/20	Art. 200 § 1, art. 208
	II K 2080/21	Art. 199 § 2 lub 3
	II K 688/20	Art. 200 § 3
Sąd Rejonowy w Radomiu	II K 2956/19	Art. 200 § 1
	II K 1101/19	Art. 200 § 1
	II K 2885/20	Art. 200 § 1
	X K 421/18	Art. 199 § 2 lub 3
	II K 489/20	Art. 200 § 1
	II K 1062/19	Art. 200 § 1
	X K 421/17	Art. 200 § 1
	II K 2397/18	Art. 200 § 1
Sąd Rejonowy w Rudzie Śląskiej	II K 139/21	Art. 200 § 1
	II K 139/21	Art. 200 § 1
	II K 589/22	Art. 200 § 1, 2
	II K 549/18	Art. 200 § 1, 3
	II K 106/22	Art. 200 § 1
	II K 198/22	Art. 200 § 3
	II K 67/17	Art. 200 § 1
Sąd Rejonowy w Słupsku	II K 451/20	Art. 200 § 1
	II K 1433/20	Art. 200 § 1
	XIV K 113/17	Art. 200 § 1
	II K 895/22	Art. 200 § 1, art. 202 § 4
Sąd Rejonowy w Sopocie	II K 408/19	Art. 200 § 3, art. 200a
Sąd Rejonowy w Tczewie	II K 1152/18	Art. 200 § 1
	II K 967/20	Art. 200 § 1
	II K 1106/19	Art. 200 § 1

Bibliografia

- Abu-Bader S.H., *Using statistical methods in social science research: with a complete SPSS guide*, New York, NY, 2021.
- Alaggia R., *Many ways of telling: expanding conceptualizations of child sexual abuse disclosure*, „Child Abuse & Neglect” 2004, vol. 28, no. 11.
- Babbie E.R. i in., *Badania społeczne w praktyce*, Warszawa 2019.
- Bielski M., Wykładnia znamion „obcowanie płciowe” i „inna czynność seksualna” w doktrynie i orzecznictwie sądowym, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2008, t. XII, nr 1.
- Bocheński M., *Prawnokarna reakcja wobec sprawców przestępstw z art. 197 kk i art. 200 kk w świetle teorii i badań empirycznych*, Warszawa 2016.
- Braun V., Clarke V., *Using thematic analysis in psychology*, „Qualitative Research in Psychology” 2006, vol. 3, no. 2.
- Budyn-Kulik M., [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, LEX/el. 2024, art. 10.
- Burdziak K., Banaszak P., *Sprawcy przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności osoby małoletniej – analiza kryminologiczna*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2017.
- Conseil de l’ Europe, *Resolution 2330(2020) – Addressing sexual violence against children: stepping up action and co-operation in Europe*, <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML-2HTML-en.asp?fileid=28673&lang=en> [dostęp: 1 grudnia 2024].
- Creswell J.W., *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*, Thousand Oaks 2014.
- Czarnecki P., *Przedawnienie i zatarcie skazania przestępstw przeciwko wolności seksualnej – między surowym ukaraniem sprawcy a ochroną interesów małoletniego pokrzywdzonego*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, Badania, Praktyka” 2023, t. 22, nr 2.
- Doing criminological research*, P. Davies, P. Francis (ed.), London-Thousand Oaks, CA, 2018.
- Dziewanowska M., *Wiek zgody – prawnokarne regulacje wieku uprawniającego do rozpoczęcia współżycia w prawie kontynentalnym i common law*, „Studia Iuridica” 2011, nr 53.

- Foynes M.M., Freyd J.J., DePrince A.P., *Child abuse: Betrayal and disclosure*, „Child Abuse & Neglect” 2009, vol. 33, no. 4.
- Gałecki P., Orzechowska A., Mossakowska-Wójcik J., Maruszewska P., *Pedofilia a czyn pedofilny – wątpliwości w opiniowaniu sądowo-psychiatrycznym i seksuologicznym*, „Psychiatria po Dyplomie” 2021, t. 18, nr 2.
- Giezek J., Kardas P., *Optymalny model procesu karnego w kontekście zasady prawdy (materialnej)*, „Prokuratura i Prawo” 2024, nr 7–8.
- GUS, *Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2021 roku*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/powierzchnia-i-ludnosc-w-przekroju-terytorialnym-w-2021-roku,7,18.html> [dostęp: 15 grudnia 2024 r.].
- Heitzman J., Lew-Starowicz M., Pacholski M., Lew-Starowicz Z., *Wykorzystywanie seksualne dzieci w Polsce – analiza badań 257 sprawców, którzy popełnili przestępstwa seksualne wobec małoletnich*, „Psychiatria Polska” 2014, t. 48, nr 1.
- Jay A., Evans M., Frank I., Sharpling D., *The Report of the Independent Inquiry into Child Sexual Abuse*, House of Commons, 2022.
- Kellogg N.D., Koek W., Nienow S.M., *Factors that prevent, prompt, and delay disclosures in female victims of child sexual abuse*, „Child Abuse & Neglect” 2020, no. 101.
- Konwencja Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych, sporządzona w Lanzarote dnia 25 października 2007 r. (Dz.U. z 2015 r. poz. 608).
- Kurowski M., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, LEX/el. 2024, art. 2.
- Lanzarote Committee, *Opinion on Article 33 of the Lanzarote Convention and its explanatory note*, <https://rm.coe.int/opinion-on-article-33-of-the-lanzarote-convention-and-its-explanatory-/1680b06622> [dostęp: 1 grudnia 2024 r.].
- Lewulis P., *Dowody cyfrowe: teoria i praktyka kryminalistyczna w polskim postępowaniu karnym*, Warszawa 2021.
- London K., Bruck M., Ceci S.J., Shuman D.W., *Disclosure of Child Sexual Abuse: What Does the Research Tell Us About the Ways That Children Tell?*, „Psychology, Public Policy, and Law” 2005, vol. 11, no. 1.
- Marcinek P., Kapała A., *Pedofilia w opiniowaniu sądowo-seksuologicznym*, „Seksuologia Polska” 2012, t. 10, nr 2.
- McVarnish M., Hamilton M., Hurtado M., *Justice unleashed: ending limitations, protecting children*, Child Global, 2023.
- Mozgawa M., [w:] M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, M. Mozgawa, *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2024, art. 200.

- NASK, *Seks, internet, nadużycia – jak o nich mówić i pisać, by nie krzywdzić dzieci? Krótki poradnik NASKpl*, <https://nask.pl/magazyn/seks-internet-naduzycia-jak-o-nich-mowic-i-pisac-by-nie-krzywdzic-dzieci-krotki-poradnik-nask/> [dostęp: 16 grudnia 2024 r.].
- Ovaska A.K. i in., *Statutes of Limitations and Sexual Violence Against Children: Findings from the Global ‘Our Voice’ Survivor Survey with a Case Study on Finnish Survivors’ Experiences*, Proctect Children, 2023.
- Paluszkiewicz H., Błaszyk M., *Analiza akt i kierunki orzecznictwa sądów w sprawach o przestępstwa z art. 203 k.k. i art. 204 § 3 k.k. popełnione na szkodę osoby małoletniej – aspekty procesowe związane z udziałem małoletnich w badanych postępowaniach karnych oraz ocena adekwatności obowiązujących unormowań Kodeksu postępowania karnego*, „Prawo w Działaniu” 2016, nr 28.
- Pasek-Gilarska A., *Zmiany prawne w zakresie ochrony dzieci przed komercyjnym wykorzystywaniem seksualnym – implementacja dyrektyw UE i ratyfikacja Konwencji z Lanzarote*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, Badania, Praktyka” 2015, t. 14, nr 2.
- Pismo Departamentu Spraw Rodzinnych i Nietletnich Ministerstwa Sprawiedliwości z 25 stycznia 2024 r. (DSRiN-IV.071.2.2024).
- Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 2017 r., III KK 251/17, LEX nr 2408301.
- Somer E., Szwarcberg S., *Variables in delayed disclosure of childhood sexual abuse*, „American Journal of Orthopsychiatry” 2001, vol. 71, no. 3.
- Tener D., Murphy S.B., *Adult Disclosure of Child Sexual Abuse: A Literature Review*, „Trauma, Violence, & Abuse” 2015, vol. 16, no. 4.
- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 1999 r., I KZP 17/99, OSNKW 1999/7–8, poz. 37.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 17).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 37 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 292).
- Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022 r. poz. 2600).
- Żylińska J., *Przesłanki konfrontacji*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 2.